एक शून्य प्रवास

दिलीप बोरकार

734 Ac. No:

10HT
Dr: Dev
DIL

एक शून्य प्रवास

(एकांकी संग्रह)

दिलीप बोरकार

अगस्ती प्रकाशन

01047
L:B01 - BOB CRUEV.70
WORLD KONKANI CENTRE LIBRARY
विश्व कोंकणी केंद्र ग्रंथालय
ACC·NO: 734

एक शून्य प्रवास

EK SHUNYA PRAVAS
(One Act Plays)

(c) विजयालक्ष्मी बोरकार
आगशी - गोंय

A, DIL 'N99

◆ पयली उजवाडावणी १९९९
प्रकाशन क्र. १२

◆ प्रकाशक :
अगस्ती प्रकाशन
आगशी - गोंय

◆ मुखपृष्ठ :
विजय मोहन भांडारे
कुठ्ठाळी - गोंय

◆ छापणावळ :
न्यू अेज प्रिन्टर्स,
पणजी - गोंय,
फोन : २२३९२४ / २२२०६३.

◆ मोल :
साठ रूपया

1047
DO: Dev
DEL

मनोगत .....

हीं. तीन नभोनाट्यां.

आकाशवाणी अखिल भारतीय नभोनाट्य लेखन सर्त घेता.

हे सर्तींत सेगीत तीन वर्सां वांटो घेवन, तिनूय वर्सां दुसरें इनाम फाव जालें तीं तिनूय नभोनाट्यां हांगा छापून हाडल्यांत.

कोंकणी नाटकाच्या मळार जाणकार म्हणोवपी कांय जाणांचें मत आसा की नाटक वा एकांकी प्रयोगक्षम आसूंक जाय. जांचो प्रयोग माचयेर जायना आनी जीं पुस्तक रूपानूच उरतात तीं नाटकां जावं एकांकी व्यर्थ.

तांचें मत एकवेळ खरें आसतूय ! पण म्हजें मत वेगळें.

नाटककारान नाटक हो साहित्याचो फॉर्म हाताळटना, तो साहित्य प्रकार माचयेर खेळोवपायोग्य आसतलो हाचें भान जरूर दवरूंक जाय. त्याच वांगडा दिग्दर्शकाकूय स्वातंत्र्य दवरूंक जाय. नाटककारान दिग्दर्शक जावपाचो काळ आतां फाटी पडला. कादंबरी, कथा हे साहित्य प्रकार नाट्यमय शैलीत, संवादरूपान बरोवप जाता. एक कुशळ दिग्दर्शक जर तीच कादंबरी, तीच कथा माचयेर हाडूंक सोदता जाल्यार ताका स्वातंत्र्य जाय. मूळ संहितेचो आनी आकृतीबंधाचो विपर्यास करिनासतना जर तें घडटा जाल्यार ताचें स्वागतच जावंक जाय.

नभोनाट्य हो साहित्य प्रकारूय असोच. हातूंत आवाजाक म्हत्त्व आशिल्ल्यान तें साहित्य फक्त श्राव्य आसता. तेचखातीर सादरीकरणाचे नदरेन तातूंत मर्यादा उरना. अशक्य गजाली ह्या माध्यमांतल्यान शक्य करून दाखोवं येतात. पूण तेंच माचयेर हाडटलो जाल्यार ताका मर्यादा पडटा देखून नभोनाट्य प्रयोगक्षम करतलो जाल्यार ते पद्धतीन तातूंत बदल करूंक जाय.

पूण हांवें हांगा तो बदल करूंक ना. खंयच्याय दिग्दर्शकाक हीं नभोनाट्यां माचयेर हाडचीं अशें दिसलें जाल्यार ताणी प्रयोगाचे नदरेन फेरफार करपाचें स्वातंत्र्य हावें दिलां. हांव स्वातंत्र्य मानता......

-- लेखक

मांडावळ

★ एका तळ्याच्या तळाक.... ७

★ उजवाडाचो दूत ३५

★ एक शून्य प्रवास..... ५१

एका तळ्याच्या तळाक....

अखिल भारतीय रेडियो

नाट्यलेखन सर्तींत

१९८६ - १९८७ वर्साचो

दुसरो पुरस्कार

प्राप्त नभोनाट्य

पयलें प्रसारण : ता. १६ फेब्रुवारी १९८९. रातच्या ९.३० वरां

प्रसारण थळ : आकाशवाणी पणजी केंद्र.

वांटो घेवपी कलाकार

चंद्रकांत बोरकार

अजीत केरकार

नूतन मेहता

महादेव नायक

सुमेधा पर्वतकार

गोविंद शिरोडकार

प्रकाश दत्ताराम नायक

मनोहर भिंगी

निर्मिती	निर्मिती पालव
रामानंद जोशी	सुमेधा पर्वतकार

एका तळ्याच्या तळाक....

एका तळ्याकडचो हो वाठार. तळ्याचो आवांठ व्हड. काळनिळशें उदक. तळ्याचे एकेवटेन उशेल. दुसरेवटेन वांयगण. तळ्यांत साळकां, वाली हांची रास. तळ्याची राखण करूंक हांगा आसा एक 'जाण्टेलो'. माथ्याक मुंडासो, कमरेक वालो, हातांत दांडो. तळ्याच्या कांठावेल्या व्हडल्या वडाच्या रूखा पोंदा चडसोवेळ बसून तो तळ्याची राखण करता. लागींच ताची खोंप. जंय रावून तळ्याचेर नदर पडटा. परिसर सुकण्यांच्या, कोगळेच्या आवाजान भरला. वेळुच्या वनांत येता तशी वाऱ्याची शीळ. ताच्या सांगाताक खोलायेन आयिल्लो काळजांत रिगपी आवाज.

— वाठाराच्या देवा म्हाका भक्ती दी - भक्ती दी.
तळ्याची राखण करूंक शक्ती दी - शक्ती दी.

आवाज विरता आनी पावलांचो आनी दांड्याचो आवाज येता. पयलीं ल्हवसार. मागीर ठळक. जाण्टेल्याचो उलो.

जाण्टेलो : ओ शकू ऽ ऽ शकू ऽ गो ऽऽ !

शकू : (पयसुल्ल्यान) येयलें ऽ रे ऽ आबो ऽऽ

जाण्टेलो : खूंय हेडटा गो ! बेगीन यो.
(शकू येता. जाण्टेल्याची सतरा - अठरा वर्सांची नात.)

शकू : कितें आबो ? कित्या सादयता ?

जाण्टेलो : उशेलाचेर नदर माल्लेली गो ?

शकू : थुंयच्यानूच येतां न्हू आबो !

जाण्टेलो : सारकें ऽ पोयलां मुगो ? नातर कोले संवकल्या ह्या दिसांनी.

शकू : हय आबो. आबो, हांव एक कांडो काडूं ? रूच येयल्या.

जाण्टेलो : कोहली रूच ? कोहली रूच गो ? तुवशी लग्ना पयलूं उशी तोंणान घालून घारांत कितें म्हारू हाडपाहा गो ?

शकू : खायल्यार कितें जालें आबो ? पयर जात्रेक गेल्ले कडेन तो मिशिनार रोस काडिनाहलो ? लोक पियेनाहले ? तेंगेर येयलो तर म्हारू ?

जाण्टेलो : लोक कितेंय करू. लोक शेण खाता म्हणोन आमी खांवचें न्हू !

शकू : पूण आतां तीं आदलीं शास्त्रां उरोंक ना आबो !

जाण्टेलो : म्हणोन हें ओहें जाता. तुमचें शिक्षोण व्हरोन उज्यान घाला तें ! तुवशी

WORLD KONKANI LIBRARY
Accn No: 001047

लग्ना पयलूं उशेल कितें जून जाता गो ?

शकू : पयलूं उशेल जून जातकच तुवशी लगीन येतालें. आतां तुवशीलगीन पयलूं जाता आनी मागीर उशेल जून जाता. हय न्हू आबो !

जाण्टेलो : हय तर ! आतां तुंवूय जून जालां. तुकाय तुवशी लग्ना पयलूंच घोवागेर धाडटां. वयता मुगो ?

शकू : हें पोय आं आबो, म्हाका राग येता.

जाण्टेलो : कोहलो गो, घोवागेर वचपाचो ? हां ! हां ! मातशें राव. तुवशी लगीन जाल्याबराबर तुगेलेंय लावन उडयतां. धाडून दितां घोवागेर.

शकू : हांव ना आं आबो ! हांव लगीन जांवचेंच ना. म्हाज्या उप्रांत तुका मागीर कोण पोयतलो ?

जाण्टेलो : म्हाका पोवपी जायते आहा. म्हाज्याखातीर तूं आंकवार रावतलें ? म्हाका पोवंक हो गांव आहा. हो जाग्याचो आहा. आतां तूं मातशें हांगा नदर दवरून राव. हांव पेज्जे घोंट घेवन येतां.

शकू : रोखडो यो रे आबो ! म्हाका एकल्या उबगण येता.

जाण्टेलो : रोखडोच येयलों गो. नातर तूं नाच जावशी. पांयार नखेत्र पडलां न्हू तुगेल्या !

(पावलांचो आनी दांड्याचो आवाज पयस वचून विरता.)

शकू : (हांसत) आबो ! आबो ! म्हाजें लगीन करूंक सोदता आबो ! हूं.... हूं ! हांव लगीन जावपीच न्हू. आबोक एकटो सोडून म्हणोन वचो येता हे जाणटे पिरायेर ?

(तळयांतल्या उदकांत कोण तरी देंविल्ल्यासारको उदकाचो आवाज.)

शकू : ये कोण रे थंय तळ्यांत ? वयर सर पयलूं ! (धांवत तळ्याकडेन वता.) वयर सर म्हणटां न्हूं !

(एकलो बावीस - तेवीस वर्सांचो तरनाटो तळ्याचे धडेर उबो रावन तळ्यांतल्या उदकाक पळयता आनी फातर मारून उदकाचो थाव घेता.)

तरनाटो : हांव अजून तळ्यांत देंवकूच ना. फक्त फातर मारून उदकाचो थाव पळयतां.

शकू : नशीब म्हणपाचें म्हाजें ! आतां थंयीय रावों नाका. असो कुशीन राव. बरो ऽ आहा ! हिंगासो मरों येयला !

तरनाटो : हांव हांगा मरूंक येवंक ना. हांगा मरचें अशें दिसपासारकें कांयच ना.

शकू : ना कित्याक ? हें तळें आहा न्हू ! मर तेंतून !

तरनाटो : तळें मरपाखातीर आसना. उदक पिवपा खातीर, पेवपाखातीर आसता..... आं ! तशें पळयल्यार कोणेंय मरचें असली एक गजाल आसा हांगा !

शकू : कोहली ?

तरनाटो : तूं ! हांवे जर हांगाच मरचें अशी जर तुजी इत्सा आसत जाल्यार हांव तळ्यांत मरचोंना. तुजेर मरन ! (हांसता.)

शकू : हा हा हा हा. तोंड पळय मरतल्याचें ! आबो येवन सालत्यो देंवयतलो. तेका वळखना तूं ! म्हाजेर मरचे परस ही ती पळय थंय एक नाल्ली आहा. ती घे.

तरनाटो : ती घेवन कितें भीक मागू ?

शकू : हांगा तुका कोण भीक घालचोंना. ते नाल्लेंत उदक घे. नाक बुडय आनी जीव दी.

तरनाटो : कितें करचें तें हांव मागीर सवस्तकायेन येवजितां. आतां हांव खूप थकलां. पयलीं दोन घोट उदक पियेतां. मागीर बरो ऽ पेंवतां. न्हातां आनी मागीर कटूटेंत नाक बुडोवन मरचें काय तुजेर मरचें तें थंडसाणेन येवजितां.

(कपडे काडूंक लागता.)

शकू : बरो ऽ आहा लागोळो ! पोपोट कसो बरो ऽ उलयता. ये.... ये हें आनी कितें करता ? कपडे शे काडूंक लागलो ?

तरनाटो : तुका लज दिसता जाल्यार वच तूं हांगाच्यान. हांवें राव म्हण सांगू ना तुका.

शकू : पूण तूं कपडे कित्या काडटा ?

तरनाटो : न्हावपाखातीर. आनीक कित्याक न्हय.

शकू : पूण तुका हिंगा न्हावपा मेळपा ना.

तरनाटो : कित्याक ? म्हज्या आंगाच्या मळान उदक मळटलें काय आट्टलें ?

शकू : तें हांव नकळ. पूण हिंगा न्हावंक जायना ओही लेय आहा.

तरनाटो : कोणें तुवें केला असो कायदो ?

शकू : हांव कित्या करतलें ? हांव कोण ? आमच्या जाणटेल्यांनी केला तो. तेका आमी पाळो दितां.

तरनाटो : तुमी तुमकां जाय तें करात. हांव वाटसुरो. वाटेर उदक दिसलां म्हण

न्हातां. गांवचे कायदे वाटसुऱ्यांक लागना.

शकू : लागना कित्या ? ह्या गांवान वाटसुरो पावलो म्हणटकूच तो ह्या गांवचोच जावन वयता.

तरनाटो : हांव हांगा रावपाक थोडोच आयलां !

शकू : तूं रावों नाका. रावलेलोय आमकां नाकाच. पूण जे सर हिंगा तूं आहा त्यासर आमचे कायदे आनी लेय तुयें पाळोंक जाये.

तरनाटो : हांवें कित्याक पाळचे ते ?

शकू : तान लागल्या म्हणोन तूं हिंगाचें उदक पियेता, भूक लागल्यार तूं हिंगाचें कितेंय खातलो आहलो. तें तुज्यान करूं येता. पूण तें करतना मात तुज्यान हिंगाचे लेय पाळों नेजो ? तें मात जायना तुमचेलागीं म्हणोन आमी भायल्यांक नेम घालता. तेणीं हांगा येवन फकत आमचीं सुखांच भोगची न्हू, दुख्खांय चाखचीं म्हणोन !

तरनाटो : ह्या तळ्याचे कायदे गांवच्या लोकांक लागनांत दिसता !

शकू : ना. तेंची माया आहा ह्या तळ्याचेर. ते जाणा तेचो मान कसो राखप तो ! तूं ह्या गांवचो न्हू. तुका ह्या गांवचेंय कांय पडोंक ना आनी तळ्याचेंय. तूं थंयसून फाटी सर. तूं अनर्थ करतलो.

तरनाटो : तुका भिवपाची कसलीच गरज ना. हांव बुडना.

शकू : तुजें पडलां कोणाक ? तुज्या करण्यांनी मात तूं गांव बुडयतलो ! तूं ओहो आयकोपाना. राव हांव आबोकूच आपयतां. आबो ऽऽ ओ आबो ऽ बेगीन यो रेव !

जाण्टेलो : (पयसुल्ल्यान) येयलों. येयलों गो ऽ शेकुल्यो.

तरनाटो : तुवें आतां कोणाक उलो माल्लो ?

शकू : म्हाज्या आबोक.

तरनाटो : कित्याक ? म्हाका मारूंक ?

शकू : तुका आमी म्हणोन कित्याक मारतलीं ? तुका मारूंक आमी तुका थोडोच जल्माक घायला ! हायें आबोक सादयला तो तुका समजावंक. म्हाजें आयकना न्हू तूं !

(जाण्टेलो येता म्हणपाची सुलूस. तोच दांड्याचो ठेको आनी पावलांचों आवाज.)

तरनाटो : हो आवाज कसलो ? दांडो कोण आपटिता ?

शकू : दांडो आपटिना तो. चलतना आपशींच तेंकता तो भुंयेक. आमकां

जशी भुंयेची ओड तशी भुंयेकूय दांड्याची ओड. भुयेंतल्यानूच जल्मला न्हू तो ! दांडो आपले आवयक सादयता देखून आवाज येता तो ! भिरांकूळ न्हू ?

तरनाटो : हांव भियेना. म्हाका सो कसलो भंय ?

जाण्टेलो : कितें जालें गो शकू ? हो आनी कोण ? आब्बा, आंगलें बी काडून बेताळ कोहो उबो ! तळ्या धडेर उबो आहा तो जीव दिवंक काय न्हांवच्याक ?

तरनाटो : इतलें बरें हें थंड - शितळ उदक आसतना, तुमी म्हाका अशे उदकापासून वंचीत कित्याक करतात तेंच म्हाका समजना ! बापायचें तळें जाल्लेवरीं !

जाण्टेलो : हें आमच्या बापायचें न्हू. तुज्याय बापायचें तर न्हूच न्हू. हे धर्तरेवयली खुंयचीच गजाल कोणाच्याच बापायची आसूं नेजो. बापूय लेगीत कोणाच्या बापायचो न्हू. तो तेजोच. एकलोच येयला तसो एकलोच वयतलो.

तरनाटो : शिरिची गांठ कोणे चिरल्या म्हणपाचें कांय दिसना. पूण तत्वगिन्यानां मात व्हडल्याचीं !

शकू : हेका तुमी शारांतले लोक तत्वगिन्यान म्हणटा ? (हांसता). आमच्या गांवचो लोक तर ही भास सदींच उलयता. सत होलमोंक शिकप कित्याक जायें ? दिसपट्ट्या जिवितांतलें घडीत म्हणचेच शिकप आमकां !

तरनाटो : पयलीं एके जातीक कांय लोकांनी बांयचें उदक काडूंक लेगीत मनाय केली. त्या लोकांक आफुडनासतना खूप हिणसायले, सतायले. म्हाका दिशिल्लें ती प्रथा आतां सोंपली काय म्हण ! पूण हें हांगा जें कितें चल्लां तें पळोवन दिसता की ती प्रथा असल्या खेड्यांत अजून तग धरून आसा काय म्हण.

शकू : प्रथा घालपाच्यो त्यो तुमच्या सारकेल्यांनी. शारांतल्या शिकलेल्या मनशांनी. आमकां जातूय ना आनी धर्मूय ना. आमी जाणटा तें मनीसपण.

तरनाटो : तें अणभवतांच न्हय हांव ! एका तानेल्ल्या वाटसरूक उदकाक हात लावंक दिवप ना हें मनीसपण पयलेच खेप पळेतां हांव.

जाण्टेलो : वाटसुऱ्या तरनाट्या, गैरसमज करून घेय नाका. तूं थकला म्हणपाचें

कळटा ! चल, थुंयसर म्हाजी खोंपटी आहा. शेकू वांगडा थूंय वच. उदक न्हा. पी. आराम कर. पूण ह्या तळ्यान मात देवों नाका.

तरनाटो : (हांसत) आतां कळ्ळें म्हाका. हांवें खेड्याविशी, थंयच्या लोकाविशीं आयकल्लें. थंयचो भाटकार आपल्या कुळांक कसो पिडटा ताची खबर कानार गेल्ली. आयज हांव दोळ्यांनी पळयतां. हांगच्या भाटकारान तुमकां गुलाम करून दवरल्यात आसतले ! हांगचे जमनिचेरूच न्हय तर तळ्याचेर लेगीत आपलें धनीपण गाजोवन, उदकापासून लेगीत तुमकां वंचीत केल्यात ताणें. तुमी ताचे भाटकारशायेमुखार दुबळे जाल्यात. तुमचे भितरली बंडाची कीट हांव जागयतलों. अन्यायाविरुद्ध झुंजपाक तुमकां आतां तयार करचेच पडले.

शकू : आबो, हो कितें बडबडटा तेंच आमकां कळपाना. बंड म्हणल्यार कितें, अन्याय म्हणल्यार कितें ! हिंगासर कोणाचेर जाला अन्याय ?

तरनाटो : हेंच तें तुमचें नेणारपण. तुमची दरेक पिळगी भाटकार शायेच्या चेंपणापोंदा चिड्डत गेल्या. तो करता तो अन्याय अशें तुमकां दिसना. तें ताचें कामूच असां तुमचो समज जाला.

जाण्टेलो : तरनाट्या वाटसुऱ्या, चेड्या, तुजो कितेंतरी घुसपागोंदोळ जाल्लो आहा. हिंगासर कोणूच भाटकार ना. हिंगासर जे पंदरा - वीस घराबे आहाय तेच हिंगाचे गांवकार आनी तेच भाटकार. आनी ह्या तळ्याचो ह्या वाठाराचो राखणदार म्हुटल्यार आमचो धनी.

तरनाटो : त्याच धनयाक म्हाका पळोवपाचो आसा. खंय आसा तो ?

जाण्टेलो : म्हाज्या खापर पणज्याक केन्नातरी दिसलेलो खूंय ! तेजोच ओहो दोळो चुकोवन केन्नातरी कोणे ह्या तळ्यांत उडकी घेहली. खापर पणज्याचे हे चुकेक लागोन तेका वाठाऱ्याच्यान बरोच शेडायलो खूंय ! त्या उपरांत मात तो कोणाक आजून दिसलोंना. ओहें म्हाजो आजो सांगो ! तेका पोयला ओहो कोण आसत म्हुणपाचें म्हाज्याय उगडासाक ना.

तरनाटो : तुमी अशीं कुवाड्यांनी कित्याक उलयतात ? कोण तो असो, जो तुमकां दिसना ?

शकू : ह्या तळ्याचेर आनी वाठाराचेर शेक गाजोवपी. तेज्याच नाड्यार तर आमी गांवची वाडलेलीं चेडवां, काळ - वेळ पळयनासतना, भियेनासतना भोंवता. तुमच्या शारान केन्ना कोण भोंवन जाणां आमोरे वेळार ?

तरनाटो : तुमी म्हजी खरेंच उत्सुकताय वाडयल्या. म्हजी आतां उमळशीक वाडल्या. जाचेर तुमचो इतलो भरवंसो, तो कोण तें म्हाका जाणां जावन घेवंक जाय. कोणाचें हें तळें ?

जाण्टेलो : देंवचाराचें ! तुका तें आजून गोमोंक ना म्हणोन अजाप दिसता ! ह्या तळ्याक देवचाराचें तळें म्हणोन आख्खो संवसार वोळखता. आनी तुकाच खबर ना ?

तरनाटो : संवसार म्हळयार नेणारांचो संवसार ! म्हज्या सारकेल्याचो हाचेर विस्वास ना. जंय देवूच ना थंय देंवचार कसो आसतलो ? हांगा मनशांभितरूच देंवचार आसा. दिसान दीस धर्तरेवेल्या मनशांतलें देवपण ना जावन तांचे भितर देंवचारपण रीगत आसा.

शकू : आमकां जर देंवचारूच तारता जाल्यार मागीर तेका आमी कित्याक पुजचो न्हू ! ह्या वाठाराचोच आमकां बऱ्या वायटाक पावता.

तरनाटो : (हांसत) तुमच्या ह्या नेणारपणाक कितें म्हणप तेंच कळना. जर तुमचो ताचेर इतलो विस्वास आसा जाल्यार तुमकां तो दिसना कित्याक ?

शकू : म्हाका दिसता आबो, हो कितेंय आल्त - फाल्त उलोवन अनर्थ करतलो. तो हेजें सगळें आयकता. रागान लिपयत बी व्हरोन !

जाण्टेलो : पुता, वाटसुऱ्या, तो जरी आमकां दिसलों ना तरी तो आमकां सतत भावता. आमी उस्वास घेतां. तो घेयना जाल्यार आमी मरतां. नाकांतल्यान फुलमावांन वयता ती वरत आमकां दिसना म्हणोन ती ना न्हू. ती आसताच !

तरनाटो : तुमच्या ह्याच भोळेपणाचो लोक गैरफायदो घेवन तुमकां फटयतात. तुमी नागवतात. देंवचार - बिवचार म्हणटात ती सगळी फट गजाल. उपकार करून सोडात ही अंधश्रद्धा.

शकू : म्हाका दिसता तूं हिंगा अनर्थूच घडोवंक येयला. आबो, मरों तेका. आतां दनपार जायत येयली. ह्या पारार तोंडांत अभद्र नाका. आपल्या पायांनी फोंडान वयता तेका कोण कितें करतलो ?

जाण्टेलो : तो बरो वचन फोंडान ! तो कितें करता तें तेका खबर ना. आमीय तेजेभाशेन जावंक फावना. हांव राखणो ह्या तळ्याचो. म्हाजे कुडींत प्राण आहा सर हांव तेका वाचोवपाचो यत्न करतलों. म्हाज्या खापर पणजोबाक घडलां तोहें हेका घडोंक फावना. कोणाक खबर तेका कोहली ख्यास्त केल्ली म्हणोन वाठाऱ्यान !

तरनाटो : पूण तो म्हाका ख्यास्त भोगयत अशें म्हाका दिसना. म्हाका बऱ्या पयकी पेवपाक येता. हांव ह्या तळ्यांत न्हातलोंच. कितें घडटा तें घडूं मागीर !

शकू : आबो, हो हट्टाक पडोन पिशेपणां करता. तेज्या पिशेपणांचें कोपेल फकत आमचेच तकलेर नाका. हांव वचोन आतांच गांवकाऱ्यांक आपयतां. कितेंय वायट बरें घडत जाल्यार ते मागीर आमकांच दुशणां दितले. वाटसुऱ्या हें पळय, तुका म्हाजो सोपूत आहा. हांव येयसर तळ्यांत देंवचोना तूं. हांव रोखडें येतां. पळय आं ! हायें तुका म्हाजो सोपूत घाहला. (धावत वता.)

तरनाटो : (हांसत) जाण्टेल्या, हांगा पिशेपणा तितलीं भल्यांत. हें कोण आनी हांव कोण ? वळख ना पाळख ! पूण अधिकारान सोपूत घालून वता. तें वतना हें पासून जाणा जावंक रावलेंना की हांव सोपूत पाळटलों काय ना तें ! सगळो पिशेपणाचो बाजार !

जाण्टेलो : पुता, तुजें तरणें रगत. शिवाय तेका शिक्षणाचो नेट चडला. तुका गावांतल्यो गजाली कळपाक ना. पापया, नीतळ मनान, अंतस्करणांतल्यान घातलेल्या सोपताक संवसारांतली केदीय व्हडली शक्त तोडूंक शकना. तुज्या ह्या जुवान आंगान ती आहा जाल्यार तोडून उडय तेणें घाहलेलो सोपूत. म्हाज्या माथ्यावयल्यान पावसाळे गेल्या पुता, पावसाळे गेल्या.

(संगीत)

(खूप लोक एकठांय जमिल्ल्याचो बोवाळ. शकू गांवकाऱ्यांक घेवन आयलां)

लोक : कितें जालां काय ? कित्याक हाडलां ह्या शोकून आमकां ? खबर घेवया मरे. चल मुखार सर. इचार पळवया जाण्टेल्याबोक.

१ लो : जाण्टेल्याबो, ओहें केदींच घडोंक ना. आमकां ओहो पयलेच खेपो आपयता तूं ! कितें घडलां ओहें ?

जाण्टेलो : गांवकऱ्यांनो, तुमी म्हाजेर ह्या गांवाचो आनी तळ्याचो भार घाहला. हायें जातासर तो पेललो. केन्ना आगळें - उणें घडोंक दिलेंना. पूण आयचो हो प्रसंग आगळो. तेच खातीर तुमचें मत घेवंच्याक हायें तुमकां पाचारलां.

२ रो : आबो, आमचें आनी मत खुंयचें ? आमचें मत एकदांच. तेंय बी इलेयसावांक. तेंयीय म्हणोन आमी तुकाच इचारून घालता न्हू ! तूंच ह्या गांवाचो जाणटो. तूं जें कितें थारायता तें जालें. कितें म्हुणटा रे !

३ रो : नातर कितें ! ह्या तळ्याच्या आनी वाठाराच्या वाठाऱ्या उपरांत तूंच आमचो वडील. वाठाऱ्याचेच आज्ञेन तूं हिंगासर वावुरता. तेजेंच उलोवप तुज्या तोंडांतल्यान आमी आयकता आनी मानून घेता. तूं करता तें जालें !

शकू : गांवच्या जाण्टेल्यांनो, ह्या वाटसुऱ्यान वताच्या कडार आबोची तकली तापयली म्हणोन हायेंच तुमकां आपोवन हाडले. आबोची आतां पिराय जाली न्हू ! तेजे चुकिचे थारावणेन गांवाचें वायट - बोरें घडचें न्हूं !

१ लो : शकू सांगता तेतूनय म्हणोन चूक ना.

२ रो : पूण तो कोण ओहो जो जाण्टेल्याबोची तकली गरम करता ओहलो !

३ रो : खंय दिश्टी पडना मुरे ! लिपयलो काय कितें देंवचारान ?

१ लो : जाल्यार प्रस्नूच मिटपाचो.

२ रो : थारावणी घेवंक जाण्टेल्याबो अनमनलो म्हणटकूच बरोच कोणतरी पिंयोर आसतलो !

३ रो : पूण आमच्या मुखार शाणेपणा चलपाचीं ना म्हुणचे तेका ! धांवडावन घालुया तेका. खंय आहा तो ?

तरनाटो : गांवांतल्या नेणार लोकांनो, तुमी म्हजे खातीर इतले कश्ट घेवं नाकात. हांव जाणां, तुमी ह्या ल्हानशा तळ्यांत रावपी माणकुलीं बेबकां ! हांगा रावून हीं नाटकां करचे परस म्हाका पट्टा तसलें कारण दिवन जर तुमी ह्या तळ्या पासून म्हाका वंचीत केल्लें जाल्यार हांव मोन्यानी वचपाचों....

२ रो : मागीर वच मरे आतां. कडसर हिंगाच्यान.

तरनाटो : हांव आतां वचचोंना. म्हाका हांगच्यान वचूंक फोर्सार करता तें तुमचें नेणारपण, तुमची अंधश्रद्धा ! ती पयस करूनच हांव वतलों.

१ लो : पूण तूं हिंगा आमकां पिडच्याक पावलोच कोहो काय म्हुणटा हांव !

तरनाटो : ह्या गांवा सारको गांव सोदप हेंच तर म्हजें काम. असल्या गांवातूच वचून हांव रावतां. हे सुवातेर, ह्या गावांत इतले नेणार लोक आसात म्हणपाचें हांवे सपनांत लेगीत येवजूंक नाशिल्लें. वाटेवेल्यान वता आसतना हें तळें नदरेक पडलें आनी न्हावपाची इत्सा जाली.

३ रो : शार सोडून गांव कित्या हेडटा तर रे तूं ? आमकां मनस्ताप दिवंक ? गावांतले लोक सुखान रावतात तें पळोवं नज काय कितें तुमच्यांनी !

जाण्टेलो : गांवकाऱ्यांनो, तुमच्या उलोवण्यान म्हाका बकच्छयो दिसता. सोयरो कसलोय आसूं ! दुस्मान लेगीत ! तेका मानान वागोवंक जावो, ह्या गांवच्या नेमाक पाळो दिता मूं तुमी ?

३ रो : जाण्टेल्याबो, तूं कांयच चिंता करूं नाका. आमी हाडटा तेका जाग्यार !

तरनाटो : म्हाका जाग्यार हाडपाची जी तुमी भाशा करतात ती आयकून म्हाका अजाप दिसता. गांवच्या जाण्टेल्या, आनी गांवच्या लोकांनो, हांव तुमचो अपमान करूंक सोदिना. तुमीच गरजेभायर कारण नासतना म्हजे वाटेक गेल्यात. म्हज्या शिक्षणाच्या मुळाक हात घालून म्हाका आव्हान दिलां. हांव रिसर्च करपी एक विद्यार्थी. 'भारतीय खेड्यांतल्यो अंधश्रद्धा आनी तांचें खरेंपण' हाचेर हांव संशोधन करतां. म्हाका खरें म्हळ्यार ह्या वावरा खातीर तुमचो आदार जाय आशिल्लो. पूण तुमीच अशे ब्रूत कशे वागतात तें पळोवन म्हजो नाईलाज जाता. जेन्ना तुमी म्हाका ह्या तळ्याविशीं सांगतात तेन्ना ताचें खरें - फट म्हाका कळपाक तुमीच गवाय दिवपाची. पूण तुमी ती दिनांत.

शकू : विखाची परिक्षा केन्ना कोण घेता खंय ! वीख खावन मनीस मरता हेची गवाय मनीस आपूण जावन म्हणोन केन्ना दिवंक तयार जाता खंय ?

१ लो : वा ! वा ! आमच्या शेकुल्यान कितें जाप दिली ! वा ! खा आतां भाजून !

२ रो : तें एक आमच्यामदीं शिकलेलें आहा म्हणोन बरें ! नातर हे शारांतले लोक केन्नाच गुटलावन वचपाचे !

३ रो : ना तर कितें ! हेंच्या मुकार आमची म्हणोन दाळ शिजपाची ?

१ लो : हय रे बाबा ! हो पळय न्हू आमचे वाटेक कसो वयता तो !

तरनाटो : हांव तुमचे वाटेक कसोच वचना. तुमी जें कितें सांगलां तें हांवच अणभवंक सोदतां. कितेंय बरें वायट जाल्यार म्हजेंच जातलें. हांव मारतां उडी.

जाण्टेलो : तूं उडकी मारीत बरो ऽ ! पूण तेजें दुशण म्हाका लागतलें तेजें कितें ?

२ रो : जाण्टेल्याबो, मरों तेका. हिंगा कोणाक दुशण लागना. आपल्या कर्मान मरोंक सोदता तेका कोण आडायतलो ?

तरनाटो : तुमी जरी म्हजें मरण चिंतलें तरी म्हाका मरण येवंचें ना. आनी गिन्यान

जोडटा आसतना तें आयलें तरी म्हाका ताची पर्वा ना. म्हाका ताची निखालूस खंत भोगची ना.

शकू : तूं मेल्या उपरांत गिन्यान कोणाक तर तें ! दोणांत घालून चेपणाक दवरूंक ?

तरनाटो : तुमकां. तुमच्या तकलेंत भरिल्लें नेणारपण पयस जावच्याखातीर. तळ्यांत उडी मारल्या उप्रांत जर हांव मेलोंना जाल्यार कित्याक मेलों ना आनी मेलों तर खंयच्या कारणांक लागून मेलों हाचें गिन्यान तुमकां मेळटलें. तुमी शाणें जातले.

१ लो : ओहें ! जाल्यार मार तर तूं उडी. जावंदी आमकां शाणे.

तरनाटो : आतां पळय कशें जालें ! हीं शाणेंपणा पयलींच जर तुमी केल्लीं जाल्यार म्हजोय वेळ वाचपाचो आनी तुमकांय अशी वताच्या कडार टळटळपाची गरज पडची नाशिल्ली. आतां खऱ्याचें खरें आनी फटीचें फट जावन तुमच्या मनांतलो दुबाव पयस जावंदी. हो पळय हांव बऱ्या पयकी पेवून येतां.

(तरनाटो कपडे - बिपडे काडून तळ्याचे धडेर उबो रावून उडी मारूंक वता.)

जाण्टेलो : (धावट वचून ताका आडायत.) मातसो राव. गांवकारांनो तुमी सगळ्यांनी निर्णय घेहला तो सारको मू ? म्हाका बेश्टीच भिरांत दिसोंक लागल्या. म्हाजी दोळ्याची पाती सकाळच्यान फडफडटा म्हणोन म्हणटां हांव !

(पयसुल्ल्यान कोल्यांचें रडप)

हें पोय. कोलेय रडोंक लागले. अशूभ चिन्ह हें. देनपारच्या पारार ओहे रडल्याय केन्ना कोले ?

तरनाटो : ते खोसयेन रडटात.

शकू : तूं आयज मरतलो म्हणोन तेंकांय खुशालकाय भोगल्या. न्हू ?

तरनाटे तुमी सगळीं अभद्रूच कित्याक उलयतात तेंच म्हाका कळना ! कोल्यांक कितें खुशालकाय भोगू नज ? आयज पळय तुमी सगळीं हांगा. उशेलाची आनी मळयाची राखण करूंक थंय कोण ना. तांका तें उशेल आयतेंच सांपडलां. पोटभर ताव मारून आतां खुशालकायेन रडटात ते, हातूंत अशूभ आसा तें तुमच्याखातीर. ताणीं तुमचें लुकसाण केलां पूण लाव जाला तांचो (हांसता.)

शकू : तूं आमच्या पिशेपणाक हांसता न्हू ?

तरनाटो : आनी कितें रडूं ? ह्या नेणार लोकांचें एक समजू येता. पूण तुजे सारकें चार बुकां शिकिल्लेंय अशें वागता तें पळोवन हांसचें काय रडचें तेंच कळना हें मात खरें !

शकू : मागीर रड. कोल्यांचें खुशालकायेन रडप केन्ना आनी दुख्खान रडप केन्ना हें जेका होलमना तेणें रडपाचेंच. तुका कळटा कोल्या भास ?

१ लो : तो आमगेल्यो बकच्छायो करता. आमच्यां गावान येवन आमचींच फकाणां मारप्याचें तुमी ओगे रावन आयकता कित्याक काय म्हुणटां हांव !

२ रो : तेका भोगू तेज्या कर्माचीं फळां. चल या आमी. आमकां कित्याक पडलां तें ? न्हू रे !

जाण्टेलो : रावात. आपल्या माथ्यावयलें ओजें देंवोवन वचों नाकात. हांव जाणां, हिंगा जें कितें बरें वायट घडटलें तेजी जापसालकी निमाणी म्हाजेरूच म्हणोन. बरें घडलें जाल्यारूय म्हाजें आनी वायटूय घडलें जाल्यारूय म्हाजेरूच.

३ रो : मागीर आमी कितें करतले ? आमचो मुखेली तूं न्हू तर ! हेजें कितें करपाचें तें करून उडय. वगत कोणा आहा ? थंयसर कोल्यांनी आमगेलो मळो इबाडला आसतलो येन्नादर !

तरनाटो : हांव तर तुमकां हेंच सांगत आसां.

१ लो : तुज्याच पांयगुणांनी तें. आमकां भिकेक लायतलो तूं ओहल्यानी. आबो, तूंच निस्तार हें आतां. आमी येता कोल्यांक धांवडावन.

२ रो : हयच तर. चल या रे आमी. आबो, येयले रे आमी रोकडेच.
(सगळे ताकतिकेन गेल्ल्याचो आवाज.)

तरनाटो : हांव तर ह्या लोकांक तेंच सांगत आसां. पूण कारण नासतना हे हांगा गणयतात काम धंदो सोडून. आबो, गांवकार सगळे गेले. आतां तुमीय हांगा वताच्या कडाक उबीं रावून खूप वेळ जालो. तुमीय सुसेग घेयात. हांव जाणां, हांवें तुमकां बेश्टोच त्रास आनी मनस्ताप दिला.

शकू : आमी तरासूच काडूंक जल्मल्यां न्हू आबो ! नशिबांतलें चुकना म्हुणटा तेंच खरें.

जाण्टेलो : आमच्या कश्टांचें झक माल्लें गो. चेड्या, तूं सोयरो ह्या वाठाराचो. तुका हिंगा सोडून आमी कोहीं वचों ? चल, आमचे खोपीत यो आनी

दोन पेज्जे कुयां जिबेर घाल.

तरनाटो : म्हजी भूक तर केन्नाच मेली. आतां भूक कसली जर उल्ल्या आसत जाल्यार ती वेगळीच.

शकू : तुका मनशांक खावपाची भूक लागल्या दिसता.

तरनाटो : (तिडकून) तूं येदोळ सावन अशें फालांनी शें कित्याक उलयता तेंच कळना म्हाका. एके चली भुरग्याक सोबना हें.

शकू : आनी तुका सोबता तूं कितें करता तें ?

तरनाटो : हांवें न सोबपा सारकें सैमा भायलें कांयच करूंक ना.

शकू : आमी येदोळ सावन तुका पराथतात. हायें तुका जायतें सांगलें. तें तू काना मनार घेयना. म्हाजें एक सोड. हांव एक भुरगें आनी नेणार हें समजो येता. गांवकाऱ्यांनी तुका पराथलो तेंय तुयें आयकलेंना. तेंय ते गावांवयले म्हणोन सोडून दिवया. पूण येदो व्हडलो हो जाण्टेल्याबो, तुजे पायें धरता तें कितें तेजो फायदो आहा म्हणोन ? हें सोबता तुका ?

तरनाटो : हांव खंयच्या लोकांच्या तोंडांत पडलां कोणाक खबर ! जाण्टेल्या, तुज्या जाण्टेपणाचो आनी तुवें काडिल्ल्या पावसाळयांक लागून म्हज्या मनांत तुजेविशीं आदर आसा. पूण तुमी म्हाका इतलो वेळ जें सांगतात ताका कांयच आदार ना. हांव तें सिद्ध करून दाखयतां. तुज्या त्या देंवचाराचो सांगोड जावंचे पयलीं ह्या तळ्यांत पेवून दाखयतां हांव.

जाण्टेलो : म्हाजे हे केंस वोतान धवे जावंक ना पुता. हायें हिंगाचो इतिहास देखला. तूं पिशेपणां करता. उदकाचो थाव जाणा जाल्याबगर उदकांत उडकी मारप हेका आमचे भाशेंत शाणेपणा म्हणना. जाण्टेल्यांचें आयकोचें. म्हाज्याय पुतान एकदा ओहींच पिशेपणां केल्लीं. बऱ्याक पडलिंना तीं.

तरनाटो : आनी ताका देंवचारान लिपयलो अशें सगळ्या गांवार घालून त्या नेणारांक तुमी फटयले !

जाण्टेलो : हेतून आनी फटींगपणा कोहली ? आजून तो कोणां जित्या मुनशाक दिसोंक ना. तीच गवाय पुरोना ?

तरनाटो : ताका देंवचारान लिपयला हें तुवें तरी पळयलां ?

जाण्टेलो : देंवचार जेका लिपयता तो दिसोंक पडला खंय कोणाक ? आमच्या सारक्यां झळकलो जाल्यार संवसार परतो जालो म्हुणपाचें !

तरनाटो : तुमच्या मनांत रिगलेली अंधश्रद्धा ही ! जें खबर ना ताजेर विस्वास

दवरप म्हळयार पिशेपणां !

शकू : म्हाजो दाय ना जालो हें सत्य न्हू ? तो आजून कित्याक गावलोंना तर कोणाक ? कितलीं वर्सां जालीं तेका ना जावन. म्हाज्या मोगा परस आनी व्हडली शक्त खंयची आहा तर तेका आडावंक ?

तरनाटो : कितलीं वर्सां जालीं तुज्या दायक ना जावन ?

शकू : जातलीं पांचेक वर्सां.

तरनाटो : पांचेक वर्सां खंय ! तुमी दोगांय एकमेकाचेर इतली माया - मोग करतालीं आनी तो ना जाल्यार कितलीं वर्सां जालीं हे तुका याद ना ?

शकू : ह्या तळ्याच्या राखणेमुखार फुरसद कोणाक आहा वर्सां मेजूंक ? आनी दाय ना जावन इतलो काळ गेला सो दिसता तेतून पांच वर्सां म्हुटल्यार कांयच न्हू.

तरनाटो : देंवचार लिपयल्यार कितल्या वर्सांनी, म्हणचे कितले तेंपान सोडटा ?

शकू : तें आमकां कशें कळटलें ? तेका जाय तेन्ना सोडटा तो.

तरनाटो : तरीयपूण ! पांच वर्सांनी, धा वर्सांनी, पंचवीस.

शकू : फाटीं त्या देमूक लिपयलेलो. तेका केन्ना इकरा दिसांनी सोडलो खूंय न्हूरे आबो !

तरनाटो : खंय आसा तो आता देमू ? म्हाका मेळपाचें आसा ताका.

जाण्टेलो : तो आतां उल्ला ? तेजी हाडां किल्ललीं आसतलीं. देंवचारान लिपयल्लो म्हणोन केन्ना जितो उल्ला ?

तरनाटो : तुजो पूत केन्ना येतलो ? ताका केन्ना सोडटले ?

जाण्टेलो : तें म्हाका कितें खबर ? तेजीं पातकां इतलीं जाल्लीं की तेका तो बेगीन सोडीत सो दिसना.

तरनाटो : म्हणचे तुज्या त्या देंवचारानूय बंदखण घाल्या तर पातक्यांक दवरपाची ! जो चड पातकां करता ताका चड काळ बंदखणिची ख्यास्त ! आसूं ! आयकुया तुजें. कसलीं पातकां केलीं तुज्या पुतान ?

जाण्टेलो : तुका हासोंक कितें जालां ! तेणे पातकां केल्यां तीं सोसपा न्हू. तरी बरें तेका आनी तेजे बायलेकूच भोगचीं पडलीं म्हणोन. आमकां तेज्या पातकांचो धनी करून व्हरोंक ना म्हणोन बरें जालें. हायें सांगलेलें तेका तूं सुबेजपणा करता तीं करूं नाका. जाग्याचो आयज जागृत जाता म्हणोन.

तरनाटो : केन्ना जागृत जाता हो जाग्याचो ?

जाण्टेलो : सांगोड नाचयता तेन्ना. उमाशेक ह्या तळ्यांत तेजो सांगोड नाचले बगर कोणे उदकांत देवोंक फावना. उडक्यो मारूंक फावना.

तरनाटो : उदक खावंकूय उपकारना ?

जाण्टेलो : उपकारना कित्याक ? बरें ऽ उपकारता. ह्याच उतकाचेर तर आमी उशेलां आनी वांयगण पिकयता. पूण मदांदपणान न्हू. जाग्याच्याक होरावन उदक वापरलें म्हणोन कोण कितें करता ? पूण हेज्या मानेर बसलेलो न्हू त्या दिसा !

तरनाटो : खंयच्या दिसा ? सांगोड आशिल्लो तेन्ना ? पडलो आसतलो बाबडो पांय घसरून बी तळ्यांत !

जाण्टेलो : च्या ! तेजींच सुबेजपणां तेका भोगलीं. ते राती सांगोड आहलो. वरसा परस ते राती चडूच शीं पडलेलें. दांत खिळी बसता तोहलें. म्हाजीं तर सामकी हाडां धरोंक पावलेलीं. तरी गांवचे पोरांटे आनी नेण्टे - जाण्टे धोल - ताशे बडयताले.....

(धोल - ताशांचो आवाज सुरू जाता. मदीं - मदीं लोकांचोय बोवाळ) आख्खो गांव तळ्याकडेन पावलेलो. पूण हो रांडेचो घाराकडेन बायलेक वेंग मारून बोहलेलो. हजारदां पाराथलो. पूण आयकता ? हांव सादार साद घालतालों तेका ....

(धोल - ताशांचो आवाज वाडत उणो जाता आनी मातसो पयसुल्ल्यान आयकूंक येता. जाण्टेलो देवूक साद घालता.)

जाण्टेलो : देवो, सांगडाची तयारी जाली व्हय रे ! आजून गेलो ना म्हणोन इचात्ता ! सोगलें सारकें जाल्यार चोयल्यार बरें न्हू ?

देवू : आबो, थंयसर आख्खो गांव आहा. ते चोयतले.

जाण्टेलो : गांव आसूं रे ! गांव आहल्यार कितें जालें ? आमचो कोणूय नाका ?

देवू : आमचो वयतलो कोण आहा ? हांव तर हिंगा आहा. ही साबुद्देर आहलेली जाल्यार वचों येतालें ! जोरान फणफणत बेसूद पडल्यार आयज दोन दीस जाले.

जाण्टेलो : न्हिदलां न्हू तें आतां ! ओहें आसतना वचोन यो तूं. तेका कांय जायना. हांव चोयतां तेका. तू तळ्यार वचोंन सांगोड नेटय. तेच्याच कुरपेन तेका गूण पडों येता.

देवू : आबो, तुगे तो जाग्याचो आहलेलो जाल्यार आयज सांगोड आहा त्या दिसा तरी तेका हांतुणावयल्यान उठोवंचोना आहलो ? तेजे कडल्यान

आपणाली सेवा करून घेवंचोनाहलो ? आयज दोन दीस जावन गेले. तेज्यान हातुणांवयल्यान हालोंक जायना. तेका ओहें एकटें सोडून म्हाका सांगोड न्हेसोवंक वच म्हुण्टा ?

जाण्टेलो : वर्सांतल्यान एकदांच येता न्हू हो दीस ! आयज कितेंय चुकलें माकलें जाल्यार वर्सभर भीक मागोंक पुरो.

देवू : कांय जावपा ना. जाग्याच्याक खबर आहा, म्हाजी घरकान्न हांतुणाक दसल्या म्हणोन. आयज तूं वच आबो. तूंच न्हेसय आनी पाणयांत देंवय सांगोड.

जाण्टेलो : म्हाज्यान जातालें जाल्यार तुका सांगतालों ? ह्या शिंयाच्या कुडकुड्यार हायें हें काम केलें जाल्यार म्हाजीं हाडां धरतलीं !

देवू : धरों ! धरल्यार कितें जालें ? तो तुजो आहा न्हू जाग्याचो ? तोच सोडयतलो तुगेलीं तीं धल्लेलीं हाडां.

जाण्टेलो : बकच्छायो करता तेज्यो ?

देवू : ना. खरें तेंच उलयतां हांव. तेका जर म्हाजेकडल्यान सेवा करून घेवपाची आहल्यार म्हाजे बायलेक ओहो न्हिदोवन दवरपा नाहलो तो. हांव वयचोंना. आनी कितलो तेंप आमी ह्या जाग्याच्याक वेंग मारून बसपाचें ? गांवात आनीक लोक ना ?

जाण्टेलो : ना कित्याक ? जायते आहा. पूण आमकां मान मेवळा तो कित्याक होगडावचो ? बायलांक वेंग मारून बोहल्यार गांवच्या मुखेल्याचो मान मेळनां.

देवू : तूं घे तो मान आनी तुज्या वांगडाच सोंपय. म्हाका नाका तो. हायें इतले दीस काडले ते काडले त्या तळ्याची राखण करूंक. तेंय तुज्या ह्या पिशेपणांक लागोन. आतां म्हाजे धुयेचेर नाका तें पेसांव !

जाण्टेलो : देवू, बायलेखातीर तूं कर्तव्य विसरता. जाग्याचो परिक्षा चोयता आमची. तो रागार जायत जाल्यार निसंतन करतलो आमचें.

देवू : (तापता) करूं निसंतन ! कितें करतलो तें म्हाजें करतलो. हांव हेका ओहें सोडून वचपाक ना.

जाण्टेलो : तू जाग्याच्या लागीं खेळटा ! जागरूत दैवत तें !

देवू : खबर आहा म्हाका. तूंच घेवन नाच तेका.

जाण्टेलो : बायलेक लागोन तुजेर सांवार येयला.

देवू : ती दुयेंत आहा. आजून साबुद्दीर येवंक ना.

जाण्टेलो : मेल्यार उपकात्ता. दुसरी मेळटली. पूण जाग्याचो कोपत जाल्यार आमकांय व्हरतलो.

देवू : आबो, तूं त्या जाग्याच्याच्या भिरांतेन पिसो जाला. हिंगा जाग्याचो बिग्याचो कोणेक ना. आहलोय जाल्यार त्या तळ्यांत बुडोन मेला आसतलो !

जाण्टेलो : अभद्र उलोंव नाका. तो आयकता सगलें.....

देवू : आयकों. हांव भियेना कोणांक. तूं भिये जाये जाल्यार. हायें पोटलो खावंक ना तेजो. केन्नाच बरें केलेंना तेणें आमचें. ह्या तुज्या पिशेपणाक लागोन मात आमचो संवसार काबार जालो. केन्ना भुरग्यांबाळांकडेन चोयलेंना तुयें ! फकत त्या जाग्याच्याक वेंग मारून रावलो. पावलां केन्ना तो तुगेलो जाग्याचो ह्या घराब्याक ?

जाण्टेलो : म्हाज्या खापर पणज्याकूय ओहोच तुज्यासारको मद माल्लेलो खूंय एकदां ! तेजो मद निवळायलेलो ह्याच तळ्याच्या धनयान. आयज परतून तोच दीस येयला आसतलो.

(देवूची घरकान्न परवल्ल्याचो आवाज, खोल आवाजान उलयता.)

घरकान्न : कितें ऽ ऽ तूं आजून हिंगाच ? सांगोड घेवन गेलों ना ? सांगड कोण नाचयतलो ?

देवू : तुकाय तुज्या जिवाचें सोडून त्या सांगडाचेंच पडलां ? तुका ओहें सोडून म्हाज्यान वचों येता ? तुजें आंग सामकें भाजता चोय तापान.

घरकान्न : म्हाका कांय जायना. वच तूं वेग्यां. तूं गेलोंना जाल्यार देवाचो कोप जातलो.

देवू : जावं कितें जाता तें ! कितें जावपाचें आहा तें म्हाका जातलें. पूण तुका हे ओहले इस्तीर सोडून गेलों जाल्यार परतून येवपाक ना हांव ?

जाण्टेलो : मागीर वच काडोन हिंगाच्यान. रावला कोणाक खावंच्याक ? तुजे सारकी ससत जावंक ना जाल्यार बरें आहलें !

घरकान्न : आयकता ? आबोचें आयक. तो सांगता तें तुज्याच बऱ्याक.

देवू : तुवूंय म्हाका तेजेंच आयकोंक सांगता ? बऱ्याक सांगता खूंय म्हाज्या ! तो कोणाच्या बऱ्याक सांगना. तेजेंच आयकोन तर आमी हे ओहले दशेक पावल्यां. तेज्या बापायन आपलें जिवीत ह्या तळ्याची राखण करच्या आनी तळ्यांत सांगोड नाचोवच्याक घाहलें. हातींत दांडो घेवन तळ्याचेर पारो करता आसतना खवंसलो एक दीस. तो दांडो हेज्या

हातीन येयलो. आतां तो हो म्हाज्या हातींन दिवंक सोदता. हांव हातीन कट्टी घेयन पूण दांडो न्हू.

जाण्टेलो : तुका हें सोगलें आयच्याच दिसा उलोवपा आहा ? तो सोगलें आयकता म्हणोन सांगलें हायें तुका !

देवू : हेंच आयकता ? तेजे कान हेंच आयकोपाक उक्ते आहा ? हिका बरी कर आनी तिजेकडल्यान सेवा करून घे म्हणोन हांव दिस - रात पराथून मागतां तें तेका आयकोंक येयना ?

जाण्टेलो : तेका सोगलें आयकोंक येता. तोच सोगलें जाग्यार घालता. वच तूं आतां. गरजेभायर गणय नाका. वाट चोयता तो.

घरकान्न : कितें तूं बसोन वाद घालता तिंगा ऽ ! तिंगा लोकूय तिश्टता आसतले ! वच म्हुण्टा न्हू हांव तुका ! म्हाजो सोपूत आहा तुका.

देवू : म्हाका सोपूत घालनाका. हायें सांगलें न्हू तुका, हांव तुका ओहें सोडून वयचोंना म्हणोन !

घरकान्न : म्हाजे धुयेचो, शकूचो सोपूत आहा तुका. वच म्हुण्टां न्हू मातसो.
(भायल्यान लोक येतात.)

१ लो : ये आबो, आज सांगोड कोण भोंवडायतलो गा तळयांत ? बाबडे जाण्टे - नेण्टे तळ्यार तिश्ठता.

जाण्टेलो : वर्सा कोण तुजो बापूय नाचयतालो ?

२ रो : देवू नाचयतालो न्हू ! पूण तो आयज दिसभर दिसोंक ना म्हणोन चोंवक येयलेले.

जाण्टेलो : तो हिंगा बायलेक येंग मारून बोहला न्हू आयज ! तिंगसर कोहो दिसतलो ?

देवू : आबो तोंडाक सुवाद धर उलयाताना. नातर बसत तो वाठाराचो जिबेर.

जाण्टेलो : म्हाज्या जिबेर कित्याक बसतलो ? तेणें चोंवक ना तर म्हाजी सेवा ? तुकाच चोंवन घेतलो तो आयज.

घरकान्न : पायें पडटां हांव आबो तुज्या. ओहें अभद्र उलोंव नाका आयचे रातीक. हांव मेल्यार उपकारता, पूण तुमी ओहे झगडों नाका. वयतलो तो. तूं वचोंक ना आजून ? तुका हायें म्हाजो आनी शकूचो सोपूत घाहला. वच म्हुणटां न्हू !

२ रो : देवो, गांवच्यांक तिश्ठायनाका. बायल भुरगीं झेमेता तिंगसर.

जाण्टेलो : येतलो तो. तुमी सोगले वचा आनी तयारेक लागा. हांव धाडटां तेका.

देवू : गांवकाऱ्यांनो तुमीच कराक आयज किर्ते करपाहा तें ! म्हाजी वाट चोंव नाका.

घरकान्न : चल म्हुण्टां न्हू हांव. शकूकय व्हर वयतना.

देवू : तेका आनी कोण सांबावटलो तिंगा ?

जाण्टेलो : तूं वच पोयलो. हांव घेवन येतां तेका.

देवू : तूं हाडी नाका. न्हिदों तेका घारा लागीं. तुज्या सारक्या देंवचाराची सावळी पडोंक नाका म्हाजे धुयेचेर. मनीसपण नाइलेलो तूं.

घरकान्न : तूं वयता न्हू ? बेश्टे एकमेका तोंडाक लागों नाका.

देवू : (एका आगळ्याच निश्चेवान) वयतां. तूंय सांगता जाल्यार म्हाका वचोंकूच जायें. शकूक सांबाळ. ना तर तेकाय तळ्याच्यालागीं सोंपयत तो.

(नेटान गेल्ल्याचो आवाज.)

जाण्टेलो : मानेर कोण बोहला म्हणोन देवाक खबर हेज्या. सांवार येयला दळदिऱ्याचेर आयज.

(धोल - ताशे हांचो आवाज वाडटा. हळू हळू जाता.)

१ लो : आरे वाजया रे वाजया. देवू येयलो.

२ रो : हय वय. चला चला. सांगोड उदकान धुकलुया.

३ रो : देवो, कळाव कित्या लायलो रे पुता ? चल यो बेगीन. ओ तो कोण रे तो तोणी हातीन घेवन तोंडाक चोयता ? आरे वाजया मरे मोठ्यान.

देवू : हांव सांगोड आयज नाचोवपा ना. आयच्यान हो भार तुमी घेया तुमच्या भुजांर. हांव चल्लों.

२ रो : किर्ते ? सांगोड नाचोवपाना ? आब्बा ! किर्ते म्हुणटा रे तूं ?

१ लो : तूं नाचयना जाल्यार आनीक कोण नाचयतलो तर ?

देवू : कोणूय नाचयात जायो तो ! पूण हांव नाचोवपाक ना.

३ रो : आब्बा ! सांवार येयला काय किर्ते रे हेजेर ? कोणूय वचोन जाण्टेल्याबोक आपया रे ! हो देवू पिशेपणा करता म्हणोन सांगा तेका.

देवू : हांव पिशेपणां करिना. आयज तुमच्या मदीं, ह्या पुराय गांवच्या लोकांमदीं म्हाकाच शाणेपण येवजलां. तुमकां जावो जाल्यार जायो तितलो नाचयात सांगोड. हांव चल्लों.

१ लो : चल्लो म्हणचे ? तुका वचोंक कोण दिता तर ! आबो येयसर तुका

हालोंक दिता आमी ? गेल्यारे कोण आबोक आपोवंक ?

२ रो : हय तो देमू आनी खुशाली गेला. देवो, आबो येयसर खुंयच वयचोंना तूं.

देवू : तुमी म्हाका धार घालतात ? कापस्ताद आहल्यार आडावन दाखया चोवया ! हो हांव चल्लों.

३ रो : खरें गेलो मरे तो ! तेका आयज हो तळ्याचो दवरिना. धांवलो पळया तो.

(पयसुल्ल्यान कोले रडिल्ल्याचो, कोणेतरी कुंकारे घाल्ल्याचो आवाज.)

१ लो : तळयाचो कुले घालता. देवो आयकोंक येता मरे तुका ? राव थंयच. मुखार वचों नाका. धरा धरा रे तेका. म्हाज्या बाप्पाय, तेणे माल्ली उडकी तळयांत.

('धरा, धरा तेका' असो लोकांचो बोवाळ. देवून तळ्यांत उडी मारिल्ल्याचो आवाज.)

२ रो : जाण्टेल्याबो खूंय पावलो ? त्या देवून चोय तळ्यांत उडकी माल्ली. घात जालो. घात जालो. सांगोड तळ्यांत देंवोवचे पयलूंच देवू तळ्यांत देवलो.

३ रो : आबो येयलो. आबो, देवून घात केलो. तेणें तळयांत उडकी माल्ली.

जाण्टेलो : अवदिसा लागल्या तेका.

१ लो : तेका वयर काडुया आबो. सांगोड भोंवडायताना उजवाडान दिसतलो तो.

जाण्टेलो : मरों तेका तिंगा. हार्ये उडकी मार म्हणोन सांगोंक ना तेका. भोगुनी तेका तेज्या पातकांची फळां.

२ रो : तेजी बायल भुरगीं आहा आबो.

जाण्टेलो : बायल आहली ती गेली आतांच. भुरगें आहा तेका हांव काडीन कसोय वयर. नाय जाल्यार ह्या तळ्याची राखण करूंक जावो न्हू कोणूय म्हाज्या उपरांत....

१ लो : कितें सांगता तूं आबो ? देवूची घरकान्न गेली ?

जाण्टेलो : खरें दिसना जाल्यार वचोन चोय घाराकडेन. तळयाचे भावके लागीं खेळटा तेजें निसंत्तान जाले बगर रावना.

(लोकांचें फुसफुसप चालू आसा.)

२ रो : कोहलो रे बाबा हो जाण्टेलो ?

१ लो : सोसपाचें न्हू. येदो व्हडलो पूत गेलो पाटी कोहो, घारालागीं सुनेचें मडें आहा आनी हो चोया कोहो थीर आहा. फातराचें काळीज मरे हेजें !

२ रो : त्या तळ्याच्यानूच थाकाय आनी घटाय दिल्या तेका. नातर ह्या जाण्टेपणार कोण ओहो रावपाचो ?

१ लो : तें आसूं. (मोव्यान) हां ! जाण्टेल्याबो सुनेचो इलो केन्ना फाल्यां करपाचो न्हू ?

जाण्टेलो : तें हांव फाल्यां चोयतां. तें आतां म्हत्त्वाचें न्हू. फाल्यां त्या दळडिऱ्याचेंय मडें मेळटलें. वांगडाच करूया दोगांयचोय. वाठाऱ्याचो म्हणोन कोण केन्ना अपमान करता ? तेणें केल्लीं पातकां तेज्या वांगडाच मातयेक लागोंदी.

२ रो : किल्लपा खातीर ?

जाण्टेलो : थुमेकाल ! मातयेंतूच वचपाखातीर. चला रे, वाजया सगले, हांव लोटतां सांगोड उदकान. नेटान वाजया सगले.

(धोल ताशे नेटान वाजतात. हळू हळू आवाज विरत वता.)

तरनाटो : जाण्टेल्याबो, शकूच्या बापायचो आनी आवयचो निमणे संस्कार केन्ना केले ?

जाण्टेलो : आवयचो रोकडोच केलो दुसऱ्या दिसा. बापायचो करच्याक तेजें मडें मेळों नाका ?

तरनाटो : मडें मेळूंक ना ?

जाण्टेलो : त्या तळ्याच्यान लिपयलो तेका. मागीर गावतलें कोहें तें ? तेजीं पातकां तेकाच भुजलीं तीं !

तरनाटो : शकूच्या आवयक कसलें दुयेंस जाल्लें ?

जाण्टेलो : दुयेंस आनीक कोहलें ? घोवाचीं पातकां. तिजींय आसत ! तळ्यारूय केल्लीं आसत कोहलींय बुरशेंपणां !

तरनाटो : दोतोरान कित्याक लागून मेली म्हूण सांगलें ? म्हणजे देथ सर्टिफिकीट. आं... मरणाचो दाखलो म्हणटालों हांव. दोतोरान कारण सांगलांच आसतलें न्हय ?

जाण्टेलो : दोतोर ! दोतोर हिंगसर खुंयचो ? हो जाग्याचोच आमकां राखता न्हू. कोणूय बरो ना जाल्यार तळ्याचेंच उदक हाडून न्हाणयल्यार पुरो.

तरनाटो : (मातसो तिडकून) आता मात अती जालें. अंधस्त्रद्धेकूय म्हण एक शीम आसता. जर तळ्याचें उदक इतलें विस्वासू जाल्यार मागीर शकूची

आवय कशी बरी जालिना ?

जाण्टेलो : सांगलें न्हू तुका. सोगली तेंचीं पातकां म्हणोन.

तरनाटो : तुमकां सगल्यांक लागलां पिशें. तिका मलेरिया बी जाल्लो आसूंक जाय. ह्या तळ्यांत जळारांय जाल्यांत तीं पळोवंक ना तुमी ?

जाण्टेलो : चोंवक ना कित्याक ? देंवान तेंकाय निर्मिल्यांत ह्या तळ्याची राखण करूंक.

तरनाटो : पुरो जालें. आता मात म्हाका तुजी किळस येवंक लागल्या. अशिक्षीतपणाचो कळस हो. फक्त तोंड आसा म्हण मनीस तुमी. नातर जनावरांत आनी तुमच्यांत फरक ना.

जाण्टेलो : तुज्यात आहा ? शिकलो म्हणोन कितें मनीस जालो तूं ? हांये पावसाळे काडल्या हिंगा.

तरनाटो : वर्सां काडलीं म्हण कितें गिन्यान येता ?

जाण्टेलो : दांगानी वाडलो आनी दोन बुकां शिकलो म्हणोन अक्कल येता ओहेंय न्हू. संवसारांत सोगलेच कितें शिंकोक ना. म्हणोन ते कितें जियनांत ?

तरनाटो : तुमचे सारकेच जियेतात आनी आपलेंच घट्टाण करून घेतात आसतले.

शकू : आबो, तुमी परतून हुज्जत घालूंक लागले ? आमोरेचो वगत जावंक येयला. चल या न्हू आमी ?

जाण्टेलो : हांव हुज्जत घालिंना गो. पूण पुर्वजां सावन घडत येयलां तें हो कालचो पोर फट थारायता म्हणोन राग येयलो म्हाका. हेणे म्हाजे पिरायेचो तरी रेस्पेद दवरूंक जावो काय नाका ?

तरनाटो : तो रेस्पेद दवरूनच हांव उलयतालों. तुमचीं हीं नेणारपणां.

जाण्टेलो : तूं व्हडलो जाणकार जाल्यार मार चोवया ह्या तळ्यांत उडकी.

शकू : नाका आबो, तेजी चूक जाली.

तरनाटो : म्हजी कसलीच चूक जावंक ना. तुमी चुकतात देखून हांव तुमकां सुदारतां.

शकू : बरो ऽ येयला तूं आमकां सुदारूंक ! आमोरेच्या वेळार हिंगा अदृष्ट नाका.

जाण्टेलो : तेका कळोंनी गो खरेंपण. भोगूदी तेका तेज्या सुबरबायेचें पानवळ.

तरनाटो : ताचें दुख्ख तुमकां नाका. ही पळय हांव मारतां उडी.

शकू : वाटसुऱ्या चूक करता तूं.

तरनाटो : ताची ख्यास्त हांवच भोगीन. तुमकां वांटेकार करिना हांव. ही पळय

मारतां हाव उडी.

(धांवट वचून उदकात उडी मारिल्ल्याचो आवाज.)

शकू : आबो, तेणे उडकी माल्ली. तो पळय तो पेवत वयता.

जाण्टेलो : खंय म्हणोन वयतलो ? तळ्याच्याक जाग येवंक नासतली आजून. तेज्या चोपक्यांतल्यान तो आयज कोहोच सुटना. गांव भोंवता खूंय शिकोंक ! आतां तळें भोंव !

शकू : आबो, चोय, चोय तो मुखार वयता. तेका फाटीं यो म्हणोन सांग. वाटसुऱ्या ऽऽ यो फाटीं सर.

जाण्टेलो : तू कित्याक आड्डेता गो ? वचों तेका. सांगोड जावंचे पयलूं जो तळ्यांत देवला तेका मुकारूच वयचें पडटा. फाटीं न्हू.

शकू : तो उदकांत आतां भितर वयता.

जाण्टेलो : वचों. म्हाज्या दोळयांक आतां कांय झळकना.

शकू : तो चोय उदक गिळटा आबो. आबो, वाटसुरो बुडटा. पोंदाक वयता. गेलो भितर. आतां तो दिसोंना.

जाण्टेलो : सापडलो आसतलो तळ्याच्याच्या चोपक्याक. शिकलो ना बुद्ध !

शकू : परतो वयर येयलो. चोय तो आतां हात मारिना. तेणें हात वयर काडले.

जाण्टेलो : भितर वचोंक कळाव लागचोंना.

शकू : तेका वयर काड आबो. तो नेणार आहलो तरी बरो मनीस. आबो, आबो तेका वयर हाड.

जाण्टेलो : तें म्हाजेलागीं जावपाचें ना. तेका आतां वाचयत जाल्यार तोच तळ्याचो. तेकाच होराय आतां.

शकू : तुजी पुण्याय घाल आबो. तो भितर वयता तेका वयर काड आबो. तुयें ह्या तळ्याची केल्ली सेवा पणाक लाय. जाग्याच्या, ह्या तळ्याच्या, म्हाजेपासत पाव. आबो काड तेका वयर. म्हाजो सोपूत आहा तुका.

जाण्टेलो : तुयें म्हाका तुजो सोपूत घाहलो ? काळजाथावन पयल्याच फावट तुयें म्हाजेलागीं कितें मागलें म्हाजे धुये ? तेंय दुसऱ्या पासत ? राव, राव हांव हाडटां तेका, धुये हांव हाडटां.

(तळ्यांत उडी मारता. लोक धांवत येतात.)

१ लो : शकू, शकू कितें घडलें गो ?

शकू : वाटसुऱ्यान उडकी माल्ली तळ्यांत.

२ रो : हांव जाणांच आहलों तो कितेंय ओहलीं अवचीनपणा करतलो म्हणोन.

३ रो : मरों तेका. आमकां किर्ते पडलां तेजें ? पूण आबो खूंय गेला ?

शकू : वाटसुऱ्याक काडपाक तेणेंय तळ्यांत उडी घेहल्या.

२ रो : किर्ते, आबोन उडकी माल्ली ? घात जालो. गांवाचेर अरिश्ट येयलें.

शकू : तो चोय वाटसुरो वयर येयलो. चला काडा तेका वयर.
(सगळे धांवतात.)

१ लो : सांबाळून. जीव आहा तेका.

२ रो : जीव आहा जाल्यार उडया परतून उदकान. कोणे मर म्हणोन सांगलेलें ? आमी ?

३ रो : काड, वयर काड. जावं सुटलो तळ्याच्याच्या चोपक्यांतलो.

१ लो : सामकी नखलामीच न्हू ? तळ्यांत देंवलेलो म्हणोन केन्ना जिवो वयर सल्ला ? पूण हो आबो खूंय उल्लो ? जाण्टेल्याबो वयर सर.

शकू : म्हाज्या आबो, खूंय आहा रे तूं ? मातसो सोदा रे तेका. कोणूय एकलो उडकी मारा.

२ रो : आमी बाबा ना रे ! सांगोड जावंचे पयलूं म्हणोन उदकान देवप ? येतलो तो वयर. चल या रे आमी.

सगळे : चल या आमी. बेश्टो तळ्याच्याचें रागणें नाका. आबोक लिपयला आसतलो तेणें.

तरनाटो : पिशांनो, ताका तुमच्या त्या देंवचारान लिपोवंक ना. तो भितर साळकांच्या वालीनी आनी शेळ्यांत घुसपला. ताणेंच म्हाका तातुंतल्यान सोडयला. थंय पेवतलो म्हळयार पेंवक मेळना. साळकांच्या वालीनी मनीस घुसपता.

१ लो : पांय वालींनी घुसपता ? कांय न्हू ! तोच तो जाग्याचो, पायांक वेंग मारता.

तरनाटो : आरे पापयानो हांव खरें सांगतां. चलात आमी सगळे परतून उदकांत देवंया आनी आबोक मेकळो करूया त्या शेळ्यांतल्यान.

३ रो : एकदां बुडलेलो तें पुरो जालें ना ? तुका जाय तें तूंच कर. आमकां घालूं नाका ते भानगडीन. न्हू रे ?

सगळे : नातर किर्ते ? त्या आबोन घात घेहलो सगळो. आता किर्ते जातलें त्या देवाकूच खबर. चल या रे आमी.

तरनाटो : वचात, तोंड घेवन वचात. हांवच काडटां आबोक वयर.
(इतल्यान देवू येता.)

देवू : रावात.

१ लो : कोण हो ? कोणाचो आवाज ?

देवू : हांव देवू.

शकू : दाय, तूं ?

देवू : हय शकू.

३ रो : तुका देंवचारान सोडलो रे देवू ?

देवू : म्हाका खंयच्याच देंवचारान लिपोवंकूय ना आनी सोडुकूय ना. हायेंच सुटका करून घेहलेली म्हाजी पांच वर्सां पयलूं.

तरनाटो : तूं कोण ? देवू ?

देवू : हय. हांवच तो देवू. तूं हिंगा येत सावन तुजी सोगली गजाल आयकल्या हायें. शकून गांवकाऱ्यांक उलो घाहलो तेन्ना कितें तरी अरिश्ट उप्रासलां शेकूचेर म्हणोन हांव धावन येयलेलों.

तरनाटो : त्यो गजाली आमी मागीर करूया. पूण पयलीं आमी आबोक थंयच्यान सोडोवया.

देवू : तेंच तुमी करूंक नाका म्हणोन हांव तुमचे मदीं येयलां. आतां तेका जर वयर काडलो जाल्यार तो परत मानेर बसतलो म्हाज्या. पूण आयज गेलो तो तळयाचा तळा. आमच्यो कितल्यो पिळग्यो गेल्या ह्या तळयाक लागोन म्हणोन कोण जाणां ? आयज तेतुंतल्यान कायमची मेकळीक मेळ्ळी म्हाका. त्या देंवचाराकडल्यान आयज सगल्यांची सुटका जाली.

तरनाटो : कितेंय आसूं पूण शेवटी तो तुजो बापूय. बापायचें नातें सोड पूण एक मनीस म्हण ताका उदकांतल्यान वयर काडप हेंच मनीसपणाचें जावन आसा. चल निदान.....

देवू : कांयच करचेली गरज ना. तो कितलो हटी तें हांव जाणां. आतां संवसार आपल्या हातीन ना म्हणोन तळ्यांतले मातयेक आपूण जावन घास मारून-रावपी तो. तेका तूं वळखना. तेका वळखला देखून हांव म्हाजे घरकान्नीक आनी धुयेक सोडून पळोन गेल्लों.

तरनाटो : तूं तर बुडिल्लो न्हंय ? सगळेच तर तें सांगतात.

देवू : ह्या नेणार बापायच्या चोपक्यांतल्यान सुटपाक लागोन हायें उदकांत उडी माल्ली आनी पलतडी गेलों. तिंगाच दीस काडले. पूण म्हाजें शितीद मात हिंगाच शकूचेर आसतालें. आयज तुमच्या मुखार येवचें पडलें तें हो दांडो शकूच्या हातीन येवंक फावना म्हणोन.

२ रो : वा ! कापाज़ मुरे तूं देवू ! आमकां शिंगां लायलीं. आमकां दिसलें तूं पावलोच म्हणोन वयर.

१ लो : जावं, आमकां आबो फाटल्यान कोण तरी जावोच आहलो न्हू. तुकाच देवान धाडलो देव कोहो.

३ रो : नातर किलें ! शकू लागीं जातालीं हीं दादल्यां कामां ? घे हो दांडो आतां तूं हातीन.

देवू : दी तो दांडो म्हाज्या हातीन. मारतां मोखून तळ्यान.

तरनाटो : नाका. तो हांव व्हरतां हांगचो उगडास म्हणून ! ह्या गांवची आनी तळ्याची राखण करपाची गरज ना. ती करपाक हांव येतलों. तुमकां गरज आसा ती शिक्षणाची. तें मेळ्ळें म्हणटकच तुमची आपसूक राखण जातली. बरें, येतां हांव. तुमकां मनस्ताप दिले म्हण म्हाका क्षमा करात.

शकू : वाटसुऱ्या, आतां रात जाल्या - फाल्यां वचोंक जायना ?

देवू : हय तरनाट्या, आयज आमगेर राव. फाल्यां वच.

तरनाटो : हांव रावतां. पूण एके अटीचेर.

देवू : सांग. गांवचेवतीन उतर दितां हांव.

तरनाटो : जाण्टेल्याबो ह्या गांवचो मुखेली. ताजीं नेणारपणा आनी जाण्टेपणाचो हांगा कांयच प्रश्न ना. प्रस्न आसा तो ताचे पिरायेचो. ताचें फाल्यां मरण त्याच नेटान जावंक जाय. फाल्यां ह्या तळ्यांत सांगोड नाचूंक जाय. आनी त्या सांगोडांत देव न्हय तर जाण्टेल्याबो आसूंक जाय. तो ताजो मान. आसा तुमी तयार ?

३ रो : म्हाकाय तोहेंच दिसतालें. पूण हो देवू तापत म्हणोन ओगी रावलों हांव. तन्नें रगत न्हू ?

देवू : तुमची सगल्यांची इत्सा आह्रा जाल्यार म्हाज्यान फाटीं सरों जाता ? तेज्या मानाक फाव तें मेळोंकूच जायें. चल या आमी आतां. चल उखल तो दांडो.

तरनाटो : हय हांवच घेतां तो. चलात.....
(दांड्याचो आवाज वाडत वता. संगीत)

(सोंपता)

उजवाडांचो दूत

अखिल भारतीय रेडियो
नाट्यलेखन सर्तीत

१९८८-१९८९ वर्साचो
दुसरो पुरस्कार
प्राप्त नभोनाट्य

1049

पयलें प्रसारण : ता. १५ आगस्ट १९९१. रातच्या ९.३० वरां

प्रसारण थळ : आकाशवाणी पणजी केंद्र.

वांटो घेवपी कलाकार

अजीत केरकार

वामन कळंगुटकार

भार्गवराम नायक

विजयकुमार कामत

उज्वला कामत तारकार

श्रीधर कामत बांबोळकार

मनोहर भिंगी

गोविंद शिरोडकार

उदय सरदेसाय

गणपत जोशी

गजानन भाटकार

निर्मिती

रामानंद जोशी

उजवाडाचो दूत

जोगलावणें, गडगड, वादळ चल्लां. मदींच झाडां मुळासयत हुमटून पडिल्ल्याचो, दोंगर कोसळटात ताचो आवाज. दर्याची प्रलंयकारी गाज. मदींच वाग, सींव, कोले, हत्ती अशा रानटी जनावरांचो भिरांकूळ आवाज. 'उजवाडाचो दूत' सूस्त न्हिदला. ह्या सगळ्या प्रलंयकारी आनी भिरांकूळ आवाजांत ताजोच घोरेवपाचो आवाज तीव्र आसा. घोरेवप थोडें उणें जाता तसो, वेगवेगळे लयेत आनी सुरांत 'उठ, उठ, उजवाडाच्या दुता उठ' अशे आवाज.

दोंगर फुडें येता. ताज्या आवाजा वांगडा ताज्या कोसळपाच्या आवाजाचो ध्वनी.

दोंगर : उठ. उजवाडाच्या दुता उठ. धतरेचो जल्म जावन हांव मूळ धरीत सावन आनी तुजी निर्मणी म्हजे मांडयेर जायत सावन हांव तुजी राखण करपी महाकाय पर्वत तुका पराथता. उठ. उठ उजवाडाच्या दुता उठ.

(कोसळटा तो ध्वनी. तो मंद जाता आनी म्हा-सागराचो गाज वाडटा.)

सागर : राव. राव दोंगरा. हांव ताज्या पायांक खातखुतल्यो करतां. ताजी ही गाढ निद्रा म्हज्या ल्हारांच्या मोरपंखी स्पर्शान सासणाची ना करतां. उजवाडाच्या दुता, ज्या म्हा-सागरान ल्हारांचें पाळणें करून तुका जन्मत सावन खेळयला, तो हो म्हा-सागर तुका साद घालता. उठ. उठ उजवाडाच्या दुता उठ. जागो जा.

(गाज वाडटा. वाऱ्याचो नेट वाडटा. झाडां-पेडां हुमटल्याचो आवाज).

वायु : म्हाका यत्न करूं दी. हांव उठयतां ताका. म्हज्या उल्यान तो निश्चित उठ्ठलो. जन्म घेत सावनूच न्हय तर म्हज्याच आदाराचेर आनी भरवंशाचेर ताजो जल्म जाल्लो आसा. म्हज्याच रूपान प्राणवायु जावन ताजें जिवीत वयर काडलां. ताज्या निद्रीस्त कानांत म्हजो एकूच कुंकारो ताका उठोवंक पुरो. (वादळाचो नेट. पानां - झाडां उबून वतात.) उजवाडाच्या दुता, हांव वायु तुका कुंकारे घालतां. उठ. असो न्हिदून रावूं नाका. तुवें न्हीद घेतली जाल्यार सगळें सोंपतलें. (गडगड वाडटा. कुपांचो नेट. कुपां एका तालार गडगडत ताका सादयतात.)

कुपां : उठ. उठ
उजवाडाच्या दुता उठ.
शिंपलो आमी पावस
पिकयली धान्यां रास

जिविताचो करून ऱ्हास
खाववलो तुका गिरास
आता एकूच आमची आस
उठ, उठ.
उजवाडाच्या दुता उठ
(गडगड आनी पावस वाडटा. झाडां फेर धरून नाचतात.)

झाडां : रावात, रावात. वायुदेवा, सागरा, दोंगरा, कुपांनो रावात. तुमच्या ह्या प्रलंयकारी आकांताक लागून आमचीं पाळां - मुळां थतर - वितर जावंक लागल्यांत. आमकां मारूंक लागल्यांत तुमी मोखून ह्या आसमंतात. करूंदी आमकां प्रयत्न, जाग हाडूंक ह्या उजवाडाच्या दुताक. जो घेता न्हीद शांतपणान फाटलीं कितलीं तरी वर्सां. उठ रे आतां उजवाडाच्या दुता. ज्या रूखांनी तुजेर सावळी घाली, जांचीं फळां खावन तुवें आपली जीण घडयली, तुज्या कर्तृत्वाचो गौरव आमच्या फुलांनी बलिदान करून सजयलो आनी तुज्या पुर्वजांक ह्या पंच म्हा - भुतांत विलीन करूंक, लाकडां जळोवन घेतलीं तीं हीं रूखां तुका सादयतात. उठ. एकदांचो जागो जा. उठ. उजवाडाच्या दुता उठ.
(रानटी जनावरांच्यो हुयेली.)

दोंगर : रूखांनो, असो ताळो सराटून तो उठचो ना. ताणें उठचें म्हण आमचे वांगडाच म्हज्या आंगा खांद्यार रावपी ह्या वाग, सींव, हत्ती, कोल्यानींय हांगा येवन सांवार मांडला. तरीय तो उठचो ना.

सागर : ताका उठोवंक जाय. तो जर उठलोना तर आमकां सासणाची न्हीद घेवंची पडटली. जीव जगोवपाचो जो आमी वसो घेवन आयल्यांत तो सोडून निर्लज जावन, मान मुंगरून आमकां पडचें पडटलें. ताका आतांच उठोवंक जाय. (गाज.)

कुपां : आमी इतलीं गडगडलीं
आमी इतलीं झडलीं
पूण उठपाचो नेम ना हाचो.
(गडगड.)

वायु : उठ्ठलो. वेळान कांय जायना. तो उठ्ठलो आनी असो उठ्ठलो की त्या उजवाडाच्या दुताचो जातलों हांव वाहन आनी म्हजो वेग घेवन तो मारतलो भरारी, ह्या पोताक सावन त्या पोताक आनी फांकारून उडयतलो उजवाड ह्या दर काळखी विवरांनी.

सागर : ताका दितलों हांव म्हजी उचंबळाय आनी खोलाय. मेळुंदी ताका म्हज्या पोटांतलो व्हावपी सबंद नेट. पूण तो केन्ना उठ्ठलो ?

दोंगर : तो उठुकूच जाय. ताणें उठुकूच जाय घेवंक म्हजी थिराय, घटाय आनी म्हजी उंचाय, जी मळबा मेरेन पावल्या. तोच जावन आसा आमच्या जिविताचो आनी अस्तित्त्वाचो तारण. तोच हाडटलो हांगा नवो परजळ, जो ताज्या हाडांनी रिगला आनी आमच्या दर सत्वान आमी जो घडयला. चलात ताका आमी उठोवया. ताका आतां उठोवंकच जाय.

(पर्थून एकदां गडगड, गाज, कोसळप, वाऱ्या वादळाचो सांवार आनी दर्याचें मोड. त्या प्रलंयकारी आवाजांत उजवाडाच्या दुताचो घोरेवपाचो आवाज. ह्या सगळ्या आवाजांत ताजें घोरेवप उणे जायत वता आनी ताका जाग येता. तसो प्रलय उणो जायत वता.)

उजवाडाचो दूत : कोण ..... कोण उठयता म्हाका, म्हजे सूस्त न्हिदेंतल्यान ? असो कसलो सांवार आयला, जो मोडूंक सोदता म्हजो सोपूत जो हांवे घेतिल्लो केन्नाच जागो जावंचो ना म्हणून !

वायु : आमी ते ह्या पंचम्हाभुताचे घटक. हांव वायु. पंच म्हाभुतांतलें एक भूत. आमी घेतला सोपूत तुका जागोवपाचो हे चिरनिद्रेंतल्यान. उठ. उजवाडाच्या दुता ! बोंबलेच्या देंठांतल्यान आनी काळजांतल्या खरायेंतल्यान आमी तुका पाचारतात. उठ. जागो जा.

उजवाडाचो दूत : भुतां ! पंच महाभुतां ! (हांसता) आतां हांगा भुतांचें कितें काम ? जें फाटीं सरून गेलां, काळाच्या खोल खोल खोलायेंत ना जालां, ताचेंच भूत जालां. हांव सद्या खंय आसां ? भुतांत, वर्तमानांत काय भविश्यांत ?

सागर : उजवाडाच्या दुता, तूं ना भुतांत, ना वर्तमानांत. तूं आसा आमच्या सपनांत. मुखार येवपी भविश्यांत परजळ फांकारपाखातीर आमी तुका उठयतात.

कुपां : हय. उजवाडाच्या दुता हय. आमी तुज्या माथ्यार गडगडटात तुका जागोवंक धडपडटात. उठ आतां. मार मोखून तुजी न्हीद आनी दाखय आमकां दिका उजवाडाच्या गावांतली.

दोंगर : हांव म्हजी मुळावी सुवात आनी थिराय सोडून तुजे मुखार आसां. तुका जाग हाडूंक केलो आमी सांवार हे धर्तरेर. ह्या वायुन खडपां - रूखां माल्लीं मोखून नखेंत्रांचेर. ह्या सागरान लेगीत माल्ली उसळी त्या आकाशगंगे मेरेन. म्हज्या वेंगांतल्या सावदांनी माल्ल्यो हालेंटी थतर वितर जावन. तरी तुजी ही निद्रा विचलीत जावंक पावलीना.

झाडां : दोंगराच्या बोमलेमेरेन पातळिल्लीं आनी गर्भामेरेन रिगिल्लीं आमचीं पाळां मुळां तुटून आमी वयर उडलीं तरी तुजेर ताजो परिणाम जालो ना. तुजी न्हीद खळळीनां. ही तुजी सवंय काय कोणेतरी दिल्लो स्त्राप ?

उजवाडाचो दूत : साक्षात ह्या म्हासागराक म्हज्या पायांकडे लोळण घेतना पळोवन आनी काळाच्या सुरवेक सावन एकाच सुवातेर बसकण मारपाचो निश्चेव केल्ल्या थीर बुद्धीच्या ह्या महापर्वताक म्हज्या दोळ्यां सामकार पळोवनूय म्हाका खात्री जायना की हांगा केन्नातरी महाप्रलय जाल्लो.

सागर : तुजी ही चिरनिद्रा सशक्त काय महाप्रलय अशक्त होच प्रस्न आतां आमकां पडला. एका काळार ह्याच ल्हारांनी केल्लो आकांत, ह्याच वायुन हाडिल्लो सांवार आनी तुज्या त्या पुर्वजाक, मनूक ह्याच रूखाच्या एका लाकडान आदार दिवन व्हेल्लो ह्या महापर्वताच्या माथ्यार आनी थंयच ह्या कुपांनी ताका गजाली सांगून दिल्लो मंत्र नव निर्मणेचो. आनी त्याच मनुचो वंशज आज उठला जावन कर्दनकाळ आमच्या जिवार, देखून घालो आमी तुका साद उजवाडाच्या दुता. कित्याक, आमच्याच सत्वान तुजी जीण घडटना आनी तुजोच उजवाड जातना पळयला देखून.

वायु : पूण तुजे निद्रेचेर ताचो कांयच परिणाम जायना तें पळोवन आमकां आमचेच शक्तिचो दुबाव येवंक लागला.

उजवाडाचो दूत : ना. ना. महाभुतानों. तुमचे प्रलयंकारी शक्तिची परिक्षा घेवपाचो म्हजो निखालूस उद्देश्य नाशिल्लो आनी ह्या मुखारूय आसचोनां. पूण आसत हांवे सोसल्या म्हूण हाचेय परस व्हडले सांवार आनी प्रलय, ह्या प्रलयाचो कांयच परिणाम जालो नां.

तुमचो अपमान जाला जाल्यार ह्या मनुपुत्राक क्षमा करात.

कुपां : क्षमा कोणे कोणांक करपाची उजवाडाच्या दुता ? आमीच तर तुवें घेतिल्ल्या सोपुताक आडखळ हाडली. आमीच तर आज तुज्या पायांकडे आयल्यांत घेवन आमचीं गाराणीं. उठ आनी घे एकदां सांवार आनी कर तांडवनृत्य. सोडय आमकां ह्या अरिश्टांतल्यान आनी कर आमची राखण, मुखावेल्या येवपी त्या जोगलावपी सपनाखातीर.

उजवाडाचो दूत : जांच्या सत्वाचेर ही कूड घडली. जांच्या शक्तिच्या दर्शनान दोळे दिपावले आनी ही मान आपशींच नतमस्तक जाली ती संपूर्ण शक्त आज म्हज्या मुखार अशी दुबळी जावन उबी ? हो म्हजो भौमान काय अपमान हेंच म्हाका कळूंक कुस्तार जाता. सर्वशक्तिमान शक्तिनो, सांगात म्हाका, न्हिदेंतल्यान उठोवन तुमी म्हज्यो बकच्छायो करतात काय हांव म्हजे न्हिदेंत एक लजेक म्हारग जावपासारकें सपन पळयतां ?

दोंगर : ना. उजवाडाच्या दुता, ह्यो बकच्छायो न्हय. सपन तर न्हयच न्हय. हो आसा शरण आयिल्ल्या महाशक्तिचो आदाराचो साद.

उजवाडाचो दूत : हे सृश्टींतले महाशक्तींक आपलीं भुजां गळसणून अशी दुबळी अवतिकाय तांच्या वाट्याक हाडपी कोण तो असो सैमभक्षक ? म्हज्या ह्या दोळ्यांच्या मोंयडळ्या मुखार येत जाल्यार ताजें भस्म जावन ह्या सागराच्या तळाक तें वतलें. म्हज्या बावळ्यांतलो हो एकान एक तट्‌तटपी स्नायु ह्या वेळार जर तुटून वेगळो जायत तर ताजे असंख्य फास जावन लागतले गोळाक हे दैत्य आनी हुमकळटले ह्या रूखांच्या फांदये फांदयेक. महाशक्तिनो, मांडात तुमच्यो तक्रारी आनी कागाळ्यो आनी सांगात तांचीं नांवां. दितलों तांकां हांव ख्यास्त तांचे कुवतीप्रमाण आनी करतां तुमकां मुक्त तांच्या पासांतल्यान सदांखातीर. कोण ते श्राप जावन बादल्यात हांगच्या महाशक्तींक आनी करून सोडल्या तांकां मुळासैत दुबळी ?

(परत एकदां गडगड. वारो - वादळ, दर्याची गाज आनी हेर आवाज. सगळ्यो शक्ती एका सुरान.)

दैत्यांची रास हांगा, माणुसकेचें नांव ना.
मरणाचो हावेस सगळ्याक, मनशांखातीर गांव ना.
सुवार्थाची सर्त हांगा, कोणूच कोणाक रावना.
दैत्याची रास हांगा, माणुसकेचें नांव ना.

संगीत

(संगीत हळुहळू विरता आनी ताका जोडुनच मिनाच्या खणीचें वातावरण सुरू जाता. सुरींग फुटिल्ल्याचो आवाज, शेवाळीं, ट्रकांची घरघर. लोक काम करतात. उजवाडाचो दूत तांका थांबयता.)

उजवाडाचो दूत : हे, कोण थंय ते दोंगर पोखरतात ? थांबयात ती करणी ! नातर जो सुरींग वापरून तुमी ह्या पर्वताचें काळीज फोडून ना केलां आनी लायलां सुरींग सैमाचे स्थिरतायेक, तोच सुरींग तुमच्या रूवांरूवांनी पुरून, करतलों हांव स्फोट तुमच्या ह्या दळदिऱ्या सपनांचो. बंद करात पयलीं हें सगळें.

(आवाज बंद जाता. कामगार ताज्या म्हऱ्यांत येवन.)

पयलो : वावर थांबोवं ? कित्या खातीर ?

दुसरो : तुवें लायल्या तर आमकां वावराक ? आमकां काम दिलां तोच सांगतलो आमकां आमी कितें करपाचें तें. न्हू गे !

तिसरी : हयच तर ! तूं रे बेश्टो ह्या धुल्लांत येवन तकालस कित्या घेता !

उजवाडाचो दूत : हांव ह्या धुल्लांत येना, हांव ही तकालस घेना जाल्यार तुमकां हो धुल्ल खावंचो पडटलो आनी मुखार येवपी तुमच्यो सगळ्यो पिळग्यो जावन वतल्यो धनी फक्त ह्याच धुल्लाच्यो.

पयलो : फुडलें कोणे पळयलां ?

दुसरो : तुवें पळयलां ?

तिसरी : फुडलें माल्लें झक. आतांचेंच पळय. थंय रावचे परस आमचे वांगडा यो. घे ती पारय आनी कर ह्या दोंगराक बुराक. जमता जाल्यार तेज्या काळजा मेरेन. मागीर आमी भरतां हें सुरींग आनी दिता पेटोवन. मागीर पळय कशें भायर पडटा तें सगळें भांगर, माणकां, हिरे ह्या दोंगराच्या पोटांतल्यान आनी घेवन वच तूं तुजो दिसवडो.

पयलो : नातर गरजे भायर हांगा आमच्याय पोटार पांय दिशी.

उजवाडाचो दूत : तुमी करतात तें विध्वंसक काम. तुमकां खबर आसा की तुमी

पेटयल्ल्या दर सुरंगा कणकणी हांगा मनीसपणाकय सुरींग लायतात म्हूण ! हांगच्यान सकयल देंविल्ली माती पळय ह्या शेतांनी गेल्या. ही मिनाची माती शेताचो कस खावन उडयता. तुमचे फुडचे खंयचेच पिळगेक ह्या शेतांत पीक काडूंक मेळचेंना.

दुसरो : मेळों नाका. आमच्या हातीर सद्याक दिसवडो पडटा तो पुरोनां. शेताचें घेवन बसल्यार पेज्जेक पावतले आमी.

पयलो : तें शेत रोवन पिकतासर कोले म्हातारे जातले. जर विकतें मेळटा जाल्यार कोणें सांगलां तें शेतान मरोंक.

तिसरी : आनी पिळग्यांचें कोणें पळयलां ? आमी वाचोन उल्ल्यार पिळग्यो जावपाच्यो न्हू ! आपूण जोडीत आनी आपूण खायत !

उजवाडाचो दूत : ह्या मिनाच्या धुल्लान तुमकां दुयेंसां जातलीं. क्षयरोगान तुमी पिडटले.

पयलो : क्षयरोग तर आमी जातनाच वांगडा घेवन येयल्यां. गरीबकाये परस आनी दुसरी खंयची पिडा आसल्यार सांग तूं आमकां.

दुसरो : ये चला आमी वावराक लागोया. हेज्या वांगडा रावोन आमीय निसाक वळवळटले.

तिसरी : चला चला या आमी वावराक लागोया. तो पळय पात्रांव येता. आमकां काम सोडून चकाटां मारतना पळयल्यार आमचो दिसवडो कापतलो. तूं चल रे हांगाच्यान. असल्यांनी तूं आपुणूय उपाशीं पट्टलो आनी दुसऱ्यांकूय भिकेक लायतलो.

उजवाडाचो दूत : तुमी पोटाचे चिंतेन इतले हुसक्यांत पडल्यात की तुमकां फुडाराचें कांयच दिसना. ते परस ह्या भरिल्ल्या पोटाच्या मिनेराकूच हाची जाप विचारतां. हे मिनेरा, पायांक धूल्ल लागत म्हूण फोंडांतल्यान लेगीत गाडयो घेवन भोंवता, तो मात्सो धतरिक पांय लावन पळय खीणभर.

(गाडी ताज्या पांयाकडे येवन थांबता.)

मिनेर : बोंबलेच्या देंठांतल्यान आडूडपी तरनाट्या, हो तुजो नेट म्हळ्यार सुयेर आयिल्ल्या पोटाचो धेंकर काय उपाशी पोटार वळवळटल्या, लूत भरलेल्या सुण्याची हुयेल ?

उजवाडाचो दूत : तुका जाय तें समज, पूण तूं जें किर्ते हें करता, ते दर करणे फाटल्यान पापाचो फोंड खणत आसा हें मतीत धर.

मिनेर : हांव पंच पक्वानाचें जेवण जेवन, कांयच काम करिनासतना आराम करतां हें पूण्य आनी दिसभर वावर करून, अर्द पोटार रावपी हे बारीक लोक म्हळ्यार पापाचे धनी.

उजवाडाचो दूत : तुजेकडें दुडवांची रास आसत. पूण ते राशी इतलोच तुजेकडें वैचारीक फोंड आसा. तूं हे धतरिवयलो हो झाडा - पेडांनी भरिल्लो म्हा-पर्वत फोडून ना करता. आनी तुज्या ह्या पातकांचो वांटेकार आपल्या वांगडाच तूं हेरांक करता. हांगची जमीन तूं पडींग करता आनी पातळायता क्षयरोग पुराय धर्तरेर.

मिनेर : तुका आशिल्लें गिन्यान ह्या लोकांक ना म्हणून ते इतले नेटान वावर करतात. तें गिन्यान ह्या लोकांक येत जाल्यारूय ते दिसवड्याचे आशेन हो वावर करीत. पूण अज्ञानांतल्या वावराचो नेट मात उरचोना. देखून तुज्या गिन्यानाची तोखणाय करून हांव तुजें हें गिन्यान तुजे सयत पावणेर काडटां. कर तुजी बोली तुज्या गिन्यानासयत. आनी वच काडून हांगच्यान. नातर तुज्या गिन्यानाकूय लागत क्षयरोग हे तांबडे भडक मातयेंत उबो रावून.

उजवाडाचो दूत : उजवाडाचो वसो घेवन आयिल्लों हांव, तुजे संपत्तीकडेन पळोवन निखालूस उजवाडाक फाट करपाचो ना. स्वताच्या सुवार्थाखातीर ह्या दोंगराची विदर्णा करून धतरिचें रक्त शोशण करपी ह्या जळवांक चिड्डूंक हांवे जल्म घेतला.

मिनेर : तशें जाल्यार जंयसून तूं आयला तेच सुवातेर तुका चिरनिद्रा घेवंक धाडचो पडलो. तुजी सुवात हे धतरिच्या पोटांत म्हणपाची तुका मुळांत सावन जाणविकाय आसून बऱ्याक पडली. चलात रे वावराड्यांनो, खीणभर तुमचें काम थारायात आनी घालात तीं सुरिंगां हाच्या हाडांहाडांत आनी भोंवडायात ते बुलडोझर हाच्या हाडांच्या पिट्यावेल्यान आनी कापाजदाद आसल्यार ओळखून दाखयात हाच्या हाडांचो पिटो खंयचो आनी मिनाची माती खंयची ती ! (वावराड्यांचो बोवाळ. बुलडोझराचो आवाज.)

वावराडी : चलात धरात तेका. हाडा तें सुरींग. सगले वाटांनी धरा तेका. पळत बी तो.

उजवाडाचो दूत : रावात. रावात. पिशेपणा करूं नाकात.

पयलो : आमी करता तीं पिशेपणां ! आनी तूं कितें शाणेपणा करता ?

दुसरो : पात्रांवाचें आयकप म्हणल्यार कितें पिशेपणां ?

तिसरी : जणू कितें होच आमकां पोसता !

उजवाडाचो दूत : ही धर्तर कोणा एकल्याची न्हय. मुखार येतले पिळगेखातीर ती सांबाळून दवरूंक आमी सद्या वावरूंक जाय.

दुसरो : हो फकत फुडल्याच पिळग्यांचें उलयता मरे !

पयलो : आमचें कोणूच चिंतिना.

तिसरी : आमचें चिंतपी आमचो पात्रांव आसा न्हू !

उजवाडाचो दूत : तो तुमचें चिंतिना. तो तुमच्या नेणार- पणाचो फायदो घेता. ताजें तुमी आयकत जाल्यार जिवितभर रडटलीं.

दुसरो : आमकां हासोंक खंय येता तर ! आमी रडत येयल्या आनी रडत वयतले.

पयलो : हांसपाचें तें मोठ्या मनशांनी. चला धरा तेका.
(पात्रांव मोठमोठ्यान हांसता).

तिसरी : आमी मागीर तुज्या मड्यार रडटां. रडोंक कितें दितलो ?

मिनेर : तुमी सांगलेलें काम करतात काय कापून उडोवं तुमचो दिसवडो.

दुसरो : हो पळय धल्लो न्हू तेका आमी पात्रांव ! आगे तूं तें सुरींग हाड. हें तेज्या तोंडान घाल पयलूं. हें तेज्या कानानी घाल दोनूय.

पयलो : हयवय. आवाज जावंचे पयलूं बंद आसलेले बरे.

सगळीं : चला उजो लाया आतां. आनी धावां थंयसून. तो बुलडोझर भोंवडाय रे.
(सगळयाक गलबल. मिनेराचो हांसपाचो आवाज. सुरंगाचे फार आनी बुलडोझराचो खडखड.)

संगीत

(घुगमाचो आनी हेर शेवण्याचो आवाज. भंयान रडिल्ल्यावरी. कोणतरी रूखांच्या मुळांत कुराडीन धपके घालता ताजो आवाज. मदींच व्हडले रूख कोसळून पडपाचो आवाज.)

महामंत्री : ह्या रानांतल्या म्हारूखांतल्यान वचपाचो अधिकार तुका कोणे दिला तरनाट्या ?

उजवाडाचो दूत : जंगलांतल्या सावदांक गावांतल्या एका पोराट्यान विचारपासारखो प्रस्न हो.

महामंत्री : ह्या जंगलांतलीं सावदां लेगीत म्हजे परवानगे बगर ह्या जंगलांत

रावनांत तरनाट्या.

उजवाडाचो दूत : असो तूं कोण म्हामनशा ? ह्या जंगलांतली मायावी शक्त काय तूं दिसना. तुज्या देहाचेर आशिल्लें हें शुभ्र खादीवस्त्र गांवगिऱ्या वाठारांतल्या बळारिच्या रंगाक लेगीत लजयता. तुजी थीरताय आनी हुकमी उलोवप, आपल्या अधिकारान, चक्र घुंवडावपी काळाक लेगीत खीणभर थारोवंक सोदपी असो तूं कोण ?

महामंत्री : हांव हे धतरीवेलो महामंत्री. ह्या धतरिवयल्या लोकांनी, आपल्या हाडकुट्या हातांनी म्हाका उभाल्ला आनी दिल्या उंचाय म्हाका ह्या रूखांची. देखून हांव हीं रूखां कातरून करतां धिगयो म्हजे जिणेक आनी मुक्त करतां हे जनतेक म्हज्या चेंपणांतल्यान.

उजवाडाचो दूत : तूं हे रूख मारून जिणेक धिगयो करिना तर रचता सरण तुजेंच आनी तुज्या वांगडा ह्या गरीब दुबळ्या लोकांच्या मड्यांचें ! पळय, पळय महामंत्र्या तुवें ना नपयत करून उडयल्यात हे म्हारूख आनी दर एका घावासयत रूखांच्या पाळां - मुळांनी प्राण सोडला. मातयेक घट्ट घास मारून राविल्ल्या ह्या मुळांचो प्राण गेल्या बराबर तोडलें हे धतरीन नातें तांचे कडलें मायेचें ! रूखांनी घालून घेतलें धतरीर तेन्ना कुपांनीय माल्ली धांव मेळत ते दिकेन. देखुनच पडला दुकळ हे धतरीर. हाका जापसालदार तूं महामंत्र्या. थांबय हो वावर आनी दी जियेवंक ह्या रूखांक आनी वाडूं दी तांका दिवंक येवकार ह्या कुपांतल्यान झडपी पावसाक.

महामंत्री : भीड - मुर्वत धरिनासतना उलोवपी हे तरनाट्या, हे धतरीर म्हजेमुखार ह्या हावेसान उलोवपी तूंच एक पयलो मनीस. म्हजो वावर थारय म्हूण सांगपाचें धाडस अजून खंयचेच शक्तीक जालें ना. जेन्ना तें जातलें तेन्ना हें साम्राज्य कोसळटलें. कित्याक म्हज्याच तेंक्याचेर हें साम्राज्य आयज उबें आसा.

उजवाडाचो दूत : साम्राज्य पडपाच्या भंयान तुजे करणेक आडो घालपी ताकद हे धतरीर नासतूय बी. पूण म्हजे सारखो तरनाटो आपली शक्ती घाणांक दवरून बसूंक ना. ताज्या मनगटांत आसा ताकद मातयेभरवण जाल्ले रूख परत उबारपाची.

महामंत्री : तुज्या धैर्याची हांव कदर करतां. हेच ताकदिचे तरनाटे म्हाका मेळत जाल्यार एका दिसा भितर म्हज्यान हें पुराय जंगल आडवें

करूं येता. घे तरनाट्या, व्हर हो एक चंदनाचो रूख. जिवितभर झरय हें चंदनाचें कांड आनी सारय कपलाक ताजें गंध. आनी उरिल्ल्याचें रच सरण तुजेखातीर. चंदनाचें सरण रचपाचो मान तुज्या सारख्या पयल्याच महात्म्याक मेळटा हें कितें कमी न्हय.

उजवाडाचो दूत : तुवें जर हो रूखांचो हत्याकांड थांबयलोनां जाल्यार हांव करीन सांवार तुजो आनी जाळीन तुका ह्याच तुवें कापलेल्या लाकडांनी. बंद करात हो सर्वनाश.

महामंत्री : (हांसत) कापप्यानो, चिरप्यानो गरज नासतना जो उलयता ताजें आमी कितें करतात ? (रानांतल्यान एकदम आवाज.)

लोक : जीब कातरतात, जीब कातरतात.

महामंत्री : मागीर रावल्यात कोणाक ? खीणभर थांबयात तुमचो तो रूखां कापपाचो वावर आनी चलयात ती कुराड हाच्या जिबेर, मानेर, दर खांद्यार आनी पुरात ह्या रूखाच्या मुळांत. मागीर पळयात वाट हो रूख वाडपाचो हाच्या शक्तिवान देहाच्या साऱ्याचेर.

(सगळे हो रे हो करीत धांवट येतात. गलबल आनी कुराडिच्या धपक्यांचो आवाज.)

संगीत

(दर्याचो गाज नुस्तेकार रापण ओडटात)

नुस्तेकार : ओ रे सोय, ओ रे सोय.

१ लो : आरे, आरे देखिलां ? चोय नुस्तें मेलो मेवलें.

२ रो : आरे तोडीक चोय कितू नुस्तें मरोन पडलां.

१ लो : आमच्या जिविताचेर सांवार मुरे हो ! केशें मेलां म्हणोन कोणाक फोबोर ? हें व्हरोन इकीत जाल्यार लोक फोंटायना मुरे आमकां ?

२ रो : पोयलीं आमी खावन चोवया. कितें जाता जाल्यार आमकां जावंदी.

उजवाडाचो दूत : रावात, तें मोखून भायर मारात. आशेच्या भकीक पडून हें नुस्तें साऱ्याखातीर लेगीत झाडांच्या मुळांत घालशात जाल्यार रूखांकूय जातलीं विखाळ फळां.

१ लो : हो कितें सांगता रे ? तूं जाणां हें निस्तें केशें मेलां तें ?

उजवाडाचो दूत : हय. ह्या दर्यांत उद्योगपतीनी वायट वायट विखां सोडल्यांत. ह्या सागरांतल्यान उद्योगपतींच्यो ज्यो बोटी वतात तांचें तेल ह्या नुस्त्यांच्या पोटांत गेलां देखून हें नुस्तें मेलां. नुस्त्या वांगडाच तुमच्याय पोटार ताणीं फातर दवरला.

नुस्तेकार : ओ रे सोय ओरे सोय
तो उद्योगपती रावता खंय
ओरे सोय ओरे सोय
ताचें घर आमकां दाखय
(इतल्यांत एक सशक्त आवाज)

आवाज : राव, तरनाट्या तुजेखातीर उद्योगपतीन म्हाका धाडला. तुज्या येवकाराक ही दुडवांची रास तुज्या पावलांपासून बंगल्या मेरेन तयार केल्या. त्या दुडवांवेल्यान तूं म्हज्या वांगडा यो.

उजवाडाचो दूत : म्हज्या ह्या गरीब धाकट्यांक हांगा सोडून हांव कसोच येवंचोना. हांव येन जाल्यार तांकाय घेवन येन. वादळ जावन घुसन हांव त्या बंगल्यांत.

आवाज : पिशेपणां करता तूं तरनाट्या. तुका मागीर पश्चताप जातलो. हे जे लोक तुजे म्हणटा ते तुजे न्हय. तुजे फाटल्यान कोणूच आसचोंना. तूं एकटोच आसतलो.

उजवाडाचो दूत : एकवट फोडून दर एकल्याक एकटो उडोवपाची तुमची ही नीत हांव बेस बरी जाणां. पूण ती आतां चलपाक ना. आतां दुबळे एकवटान मुखार चलतले. अन्याया विरुद्ध झुंजतले.

आवाज : अशें तुका दिसता. आपल्या हातांत पडसर एकवट उरता. तुकाय येतलो अणभव ताजो. भोगची पडटलीं फळां उप्रांत.

उजवाडाचो दूत : कितेंय जांव. ताजीं फळां भोगूंक तयार आसां हांव.

आवाज : तशें जाल्यार भोगूंक तयार राव. नुस्तेकार भावांनो, दर्याचेर जियेवपी म्हज्या बांधवानो, तुमचें लुकसाण जालां हाची आमकां बेसबरी जाणविकाय आसा. देखून तुमच्या लुकसाणेचें मोल करून तें आमी फारीक करतां. पूण पयलीं उजवाडाचो संदेश घेवन येवपी ह्या दुताक हेंच विखाळ नुस्तें खावयात. आनी दुडवांच्यो हयो नोटी वेंचतां वेंचतां, पळयात ताचें मरण. ताजें तडफडप दितलो तुमकां एक नवो अणभव. चलात उखलात. फाटीं उरता तो फटवतलो. करात सुरू.
(सगळे ओ रे सोय, ओरे सोय करतात. गलबल)

नुस्तेकार : उजवाडाच्या दुता, उजवाडाच्या दुता,
दर्या विखाळ जाला, नुस्तें विखाळ जालां.
विखाळ नुस्तें खावन कोणांक कितें जाला ?
तूंच खा, तूंच खा, खावन आमकां दाखय.
ओरे सोय, ओरे सोय.

(परत वादळ वाऱ्याचो आवाज. प्रलय. पयलिंचो सूर हळू हळू वाडटा आनी ल्हव जाता.)

संगीत

दैत्यांची रास हांगा, माणुसकेचें नांव ना.

उजवाडाचो दूत : हय. हय. म्हाका पुराय याद जाता. हांगा दैत्यांची रास जाल्या. माणुसकेचें नांव ना हें हांवे पळयल्लें हाची म्हाका याद जाता. म्हणूनच हांवें जळून गोबर जावन लेगीत फिनीक्स पक्षावरी गोबरांतल्यान परत निर्माण जावन उजवाडाचें रूप घेतिल्लें. पूण जेन्ना कळ्ळें की हांगा उजवाडाच्या दुतांक कोण लेखिना तेन्ना घेतलो सोपूत हांवे चिरनिद्रा घेवपाचो. उजवाडाचो दूत जावन येतलो केन्नातरी कोण आनी घडयतलो नवो इतिहास हाची आस दवरून, थांबयली म्हजी हांवे विचार शक्त. पूण घालो तुमी साद म्हाका आनी केली याद म्हजे शक्तिची.

(गडगड, सागरीगाज.)

सागर : चुकलो तूं उजवाडाच्या दुता. उजवाडाचो दूत जावन दुसरो येतलो हाची जेन्ना तुवें वाट पळयली तेन्नाच तुज्या भितल्लें उजवाडाचें तेज उणें जालें. आमचें सत्व दिवन आमी तुका घडयलो. तरी आसतना तूं दुसऱ्यांचेर भरवसून रावलो आनी आमच्या हावेसाचो अपमान केलो. तेन्ना आमचीय शक्त गळसणून गेली.

उजवाडाचो दूत : सर्व शक्तिमान म्हाशक्तिनो, घडली चूक म्हजेकडल्यान थोडीशी. हांवच ती म्हाशक्त हाचो म्हाका विसर पडलो खरो खीणभर ! पूण त्या खिणाच्या विसरान घडलां आसतलें हांगा म्हाकाव्य. वाडल्या आसतली हांगा दुर्जनाची वस्ती. सांगात, सांगात महाशक्तिनो हांवे तुमचेखातीर कितें करचें ?

(गडगड मारता.)

कुपां : उजवाडाच्या दुता. धर्तरेर रूखां नांत. ते खातीर आमच्या आपलेपणाचो कोण ना. देखून आमकां हांगा झडूंक मेळना आनी रडूंकय मेळना. हांगा खीणभर झडपाखातीर म्हाका वाव दी.

(वाऱ्याचो आवाज. सूऽऽ करून.)

वायू : म्हज्या घटकाचेर जियेवपी दुता. हांव वायू. हे धर्तरेर जिवीत सांबाळून दवरपाखातीर हांवे खीणभर विसव घेनासतना वावर केलो. पूण आतां म्हजेभितर वीख भिनलां. दर दिसा यंत्र मानव म्हाका विखाळ करून सोडटा. हें अशेंच चल्लें तर उस्वास घेवपी

सोडूच, हांवच स्वास घेतना घुस्मटतलों म्हणपाचो भंय म्हाका लागला. म्हजें मोठेपण विसरून हांव म्हजे राखणेची याचनां तुजेकडें करतां. (परतून वादळ. दर्याची गाज.)

सागर : म्हज्या दर ल्हाराचो फेणेर आतां विखाळ जाला. म्हजें ल्हार आतां धवें उरूंक ना. ताजो रंग जावन गेला काळो - निळो. खिणा - खिणाक भर पडत चल्ल्या नव्या - नव्या विखांची आनी म्हजें पोटूच जाल्या विखाची भरणी. देखून हांवे म्हजी मर्यादा सोडून तुज्या पांयार घालून घेतलें. उजवाडाच्या दुता आमची राखण कर. (दोंगर कोसळटा ताचो आवाज.)

दोंगर : म्हजें उत्तुंग रूप आयज खंयचेखंय ना जायत चल्लां. दोंगराची उंचाय आनी थिरताय हें विशेशणूच आयज ना जायत चल्लां उजवाडाच्या दुता. दिसपट्टे भरतात म्हज्या पोटांत जिलेटिनां आनी सुरिंगां. फोडटात म्हजीं हड्डी भांगराचे आशेन आनी करतात म्हाका दुबळो. देखून हांवे सोडल्या म्हजी बसकण आयज आनी आयलां तुज्या आल्याशिराक. कर राखण म्हज्या अस्तित्वाची. ना तर वतली ही धर्तर उबून एक दीस आसमंतात, नासून म्हजें वजन तिजेर.

उजवाडाचो दूत : (किंवाटयान) ना. ना. सगळ्या म्हाशक्तिंची ही अवतिकाय म्हज्यान पळोवं नज. तुमची राखण करपा बदला तुमचेरूच भरवसून हांवे घेतली निद्रा देखून म्हजें मन आतां खंती जाता म्हाभुतांनो. त्या म्हज्या नेणार करणेचो पश्चताप आनी मुखार येवपी सपनांचो हावेस, हांची सांगड घालून हांव घडयतां नवो इतिहास. तुमकां असले हे धडेर हाडून उबे करपी ह्या राकेसांक दाळाक लावपाचो सोपूत हांव प्रलयाच्या सांगातान घेतां. आनी हांवच जावन वतां ह्या प्रलयाचो एक वांटो. हे सागरा, हे रूखानो, हे कुपांनो, हे दोंगरानो, दियात म्हाका तुमचो सांगात आनी शक्त. जावंदी एकदां प्रलय हे धर्तरेर. मोखून मारात ही सृश्ट आसमंतात आनी घडूं दी नवें जग. हांवच जावंदी उजवाडाचो दूत आनी ह्या किर्णांतल्यान मेळुंदी उजवाड हे धर्तरेक. चलात प्रलय करात. प्रलय करात. म्हाशक्तिनो प्रलय करात.

(प्रलय करात ह्या उतरांचें परतावण. मोड, गडगड, वादळ वाडत वता. संगीत).

सोंपता

एक शून्य प्रवास....

अखिल भारतीय रेडियो
नाट्यलेखन सर्तींत

१९९२-१९९३ वर्साचो
दुसरो पुरस्कार
प्राप्त नभोनाट्य

WORLD KONKANI CENTRE LIBRARY
734

ह्या नभोनाट्याची राष्ट्रीय वितरावणी ता. २६ डिसेंबर १९९६ ह्या दिसा रातच्या ९.३० वरांचेर दिल्ली केंद्रावेल्यान हिंदींतल्यान आनी हेर थळाव्या केंद्रांवेल्यान थळाव्या भासांतल्यान एकाच वेळार जाली.

हिंदी रूपांतरकार : *आश्विनी कामत*

पयलें प्रसारण : ता. २० एप्रिल १९९४. रातच्या ९.३० वरां
प्रसारण थळ : आकाशवाणी पणजी केंद्र.

वांटो घेवपी कलाकार

प्रतिभा पुष्कल काकोडकार
श्रीधर कामत बांबोळकार
महादेव नायक
सुरेश केरकार
मिलन हेगडे
दिनकर कवळेकार
नारायण भास्कर देसाय
विनायक नाटेकार
कृष्णा लक्ष्मण मोये
उदय राघोबा सरदेसाय
सदानंद दुलबा नायक देसाय

निर्मिती
मिलन हेगडे

निर्मिती पालव
सुमेधा सुभाष

एक शून्य प्रवास....

वारो नेटान व्हांवता ताचो आवाज. पावसाचो आवाज. त्या आवाजांत भरसल्लो दार खटखटावपाचो आवाज. थंडी लागिल्ल्यान राज तोंडांतल्यान सूऽऽ सूऽ हूऽ हू करीत दार उगडटा. दाराचो करकर. राज दबक्या आनी अजापीत आवाजांत.

राज : कोण ?

राधा : म्हाका वळखुना काय दोळ्यार विस्वास बसना ?

राज : पूण तू हांगा ? आनी ह्या वेळार ?

राधा : अजापलो सो ? हांगा तूंच पावंक शकता काय किर्ते ?

राज : रद्दी !

राधा : राज, तूं म्हाका खऱ्यानीच रद्दी समजलो ? कोणेय दमडी मोलान विकत घेवपाची ! कोणेय काडून वाऱ्यार सोडपाची !

राज : वायट दिसलें तुका ? तेंय खरेंच म्हणा ! येद्या व्हडल्या लाखाधीश उद्योगपतीची चली तू ! म्हज्या सारख्यान तुका रद्दी म्हण पाचारतकच तुका वायट दिसप साहजीकच आसा. तरीय पूण म्हजे खातीर तूं रद्दीच. हेरां खातीर तूं राधा आसत. पूण म्हजे खातीर फक्त रद्दी.... (म्होवाळ हांसता.)

राधा : (गाल फुगोवन) आसूं. मखलाशी नाकात. हांव तुजेखातीर रद्दी देखुनूच तूं म्हाका सोडून आयला.

राज : राधा, राधा तूं गैरसमज करून घेता.

राधा : समज आनी गैर समज ! म्हाका समज आशिल्लो जाल्यार हांव इतलें पयस कित्याक येतलें आशिल्लें तुका सोदीत ? (गडगडाचो आवाज) भायर पावस बरोच पडटा न्हय ?

राज : सॉरी ! पळे तुका हांवें बल्कावांतूच दवल्लें. यो भितर यो.

राधा : जावं. जायते बेगीन येवजलें तुका, म्हाका भितर आफोवंचें हें ! नां तर थंडेन म्हजी आंकडी जाली म्हणटकच तूंच भितर व्हरपाचो म्हाका उखलून. तेंय बी तुज्यांत आता बदल जाल्यार आं ! नातर म्हाका हात लावंचो पडटा म्हण, म्हाका असो पावसांतच दवरून पळयत बसपी तूं !
(हांसता, कांकणा किणकिणल्यावरी.)

राज : तुजो फ्काणेर सभाव काय अजून गेलो ना आ रद्दी ! आसा तश्शें आसा तूं.

राधा : म्हजे दुर्गूण याद आसात तर तुका ! जावं नशीब म्हजें.

राज : यो अशें यो. हे चुलीकडेन बस. पळय पावसान सामके चिप्प भिजलां तूं !

राधा : फाटले चार दीस पावसांत भिजत तुजो सोद घेतां हांव.

राज : पूण तूं आयलें केन्ना हांगा ?

राधा : सांगलें न्हय तुका चार दीस जाले म्हण ! पुराय गांव पांयांपोंदा घालो. व्हाळ - खळयो माड्डिल्यो. पूण म्हजो अमृताचो झरो सांपडलोना. आयज हाताक गावलो.

राज : तुजीं पिशेपणां अजून तशींच आसात राधा.

राधा : हांव शाणें केन्ना आशिल्लें रे शाण्या ?

राज : तूं कॉफी घेतलें काय च्या ? शिंयाचो कुडकुडो पडला. आंगात गरमी येवंक बरी.

राधा : भितर बायल बी आसा काय हांवेच करची पडटली ?

राज : ना. म्हाकाच करूंक जाय. अजून लग्न जावंचें अशें दिसलें ना म्हाका.

राधा : हांवूय तेंच म्हणटां. राजूक इतलें धाडस जायत कशें ! हजारांनी कामगारां मुखार भाशणां करपा इतलें, लाठिमार, अश्रुधूर सोंसपा इतलें सोंपे काम न्हय तें. लग्न जावंक ना म्हण्टकच हांगा साडीय नासतली. म्हजें सगळें सामान ह्या उटांगराच्या पावसांत भिजलां. आसूं, काय नज. आंगार सुखतली साडी. चल सामान दाखय म्हाका. हांव करतां च्या.

राज : हांव तुका म्हजी लुंगी आनी कुडतो दितां. जाता न्हय ?

राधा : ताचें इतलें सर्गसूख आनी दुसरें खंयचें ? पूण म्हज्या स्पर्शान तुजे कपडे लजचेनांत मरे ?

राज : चावट खंयचें कडलें ! चल कपडे बदल. आंगात थंडी भरतली. हांव च्या करतां तेसर.

राधा : बायल मनशेचे गूण अजून शिल्लक आसात म्हज्यांत.

राज : त्या खातीर म्हणना हांव. तुका गॅसीचेर रांदपाची सवंय. हांगा ही फातरांची रांदन आनी हो स्टोव्ह. हांगा पावसांत लाकडां पेटच नांत म्हूण हो स्टोव्ह हाडून घेतला. ह्या गांवच्या लोकांक तीच नविदाद. (स्टोव्हाक वारो मारपाचो आवाज) जेन्ना हांवे पयले दिसा हांगा हो स्टोव्ह हाडलो तेन्ना आख्खो वाडो जमलो हांगा तो पळोवंक.

(स्टोव्ह पेटिल्ल्याचो. आयदण चडयल्ल्याचो आवाज.)

पूण तुका म्हजो पत्तो सांगलो कोणे ?

राधा : सुर्याचो पत्तो कोणाक विचारचो लागना. तुका पांच वर्सां लागशिल्ल्यान पळयलां हांवें. राज, तुका पुरायेन वळखलां हांव. एकतर तूं उंचाय गाठतलो वा खोलायेंत वतलो.

राज : खरें सांगतां हांव तुका रद्दी, तुज्यात मात लेगीत बदल जालो ना ह्या दोन वर्सांत.

राधा : तूं सगळेंच खरें सांगता. राज, म्हाका एक खरें सांगशी आतां ? तूं कोणाक कांय एक कळयनासतना पळून कित्याक आयलो हांगा ?

राज : ओ ऽ तो साखरीचो दबो आनी च्याचो पुडो हांगा दी. तूं ह्या ड्रेसांत मात सोबून दिसता. पयसुल्ल्यान जरी कोणे पळयलें जाल्यार हांवच म्हणटले कोणूय.

राधा : पयसुल्ल्यान कित्याक ? सामकें लागसून लेगीत पळयल्यार म्हजे भितर लोकांक तूंच दिसतलो.

राज : म्हाका साखर थोडी घाल.

राधा : खबर आसा म्हाका, तुका साखर थोडी लागता म्हण. आरे पिशा, तूं मनिसूच इतलो गोड की तुका चड साखरेची गरजूच कितें ? म्हाका भिवून पळून आयलो न्हय तूं, हांव तुका दोमळो कशें दसून रावत म्हूण ! तुज्या गळ्यांत पडत म्हूण !

राज : नाका जाल्लो समज करून घेता तूं ! च्या घे तो गरम गरम. नातर रोखडोच थंड जातलो. हांगा एक मजा आसता रद्दी. हांगचे थंडायेंत फुलां आयल्लें उदक सकयल देंवयल्या बराबर थंड जाता.

राधा : आनी तूं इतलो थंड सभावाचो की तुजेर कोणेंय फुलां उधळपाचीं. तूं हांगचे थंडायेंत थंडसाणेन रावला. पूण म्हजें कितें जातलें हाचो एकदांय थंडपणान विचार केलो ना.

राज : हांवें कोणकोणाची म्हण चिंता करपाची ?

राधा : तूं म्हजी चिंता कित्याक करतलो ? हजारांनी कामगारांची चिंता करूंक, तांचे संवसार जाग्यार घालपाचे चिंतेतूच तर तुगेलीं वर्सां गेली. तांचे मुखार म्हजी चिंता करूंक वेळ खंय आशिल्लो तुका !

(दारार टकटक केल्ल्याचो आवाज)

राज : कोण भायर ?

लखन: भैय्या, हांव लखन.

राज : राव. दार उगडटां.
(वचून दार काडिल्ल्याचो आवाज.)

लखन : भैय्या, भाभी येयली ?

राज : कोण भाभी ? कोणाची भाभी ?

लखन : हांव जाणांच आहलों तूं म्हाका हेंच सांगतलो म्हणोन ! आख्ख्या गवळीवाड्यार बोबाट जाला, भाभी येयल्या म्हणोंन.

राज : तूं कितें उलयता खबर आसा मरे तुका ?

लखन : भैय्या, तूं म्हाज्या कानान घालता ? वासू गावलेलो म्हाका. तेणें सांगलें, कोण तरी पिच्चेरांतली बायल कोही भैय्याक सोदता म्हणोन. तेन्ना म्हाका गोमलें ती भाभीच म्हणोन. आं ! भाभी तूं हिंगा आहा ?

राज : राधा, हो लखन. तो गरज पडटा तेन्ना हांगा येवन म्हाका हेल्प करता.

राधा : हय रे लखन ? पूण तुजें नांव अशें कशें तर भायल्या लोकां सारकें ?

लखन : हे हांव भायलो न्हू. म्हाजें नांव ल्हवू. पूण आतां हीं आदलीं नांवा सोबना न्हू ! म्हणोन हायें म्हाकाच लखन हें नांव घेयलें. भाभी, तूं आतां हिंगाच रावतली न्हू ?

राधा : तुजो भैय्या दवरीत जाल्यार. नातर तुज्या भैय्याकूच घेवन वचपी हांव.

लखन : च्ये ! तूं हिंगाच राव. पूण भैय्याक व्हरोंक गांवर्चेना. तो आमकां जावो हिंगा. भैय्या, आयज दोगांक जेवण न्हू ? वासून सांगलें म्हणोन चोंवक येयलेलों.

राज : हय. राधा, तुका चलतलें न्हय ताचें जेवण ?

राधा : म्हणजे तूं हांगा जेवण करिना ?

लखन : भाभी, तेका जेवण करूंक गोमता ? च्याव लेगीत करिना तो. कितें तरी बरयत रावता आनी हिंगा थूंय भोंवत रावता. एकलोच. हांवच येवन तेका मागीर च्याव बीन करून दितां.

राज : आसूं आसूं ! वच तूं आतां. पावस मातसो उणो जाल्लो आसतनाच जेवण घेवन यो.

लखन : भैय्या, आयज हें निमाणें जेवण आं ! फाल्या हांव शारान वयतलों. तुका सामान हाडून दितां. हांवूय फायच्यान हिंगाच जेवंक येवपी. भाभी रानतली न्हू.

राज : चल वच तूं आतां. चड सुबेजपणा नाका.
(राधा हांसता. खळखळत.)

तुका कित्याक हांसो आयलो ?

राधा : बरो हुशार आनी चुणचुणीत न्हय हो भुरगो ?

राज : हुशार न्हय. मस्तो. फकत बडबडत आसता दिसभर. भाभी खंय भाभी !

राधा : तुका कमीपणां दिसलीं ? मागीर सांगचें आशिल्लें ताका की हांव ताजी भाभी न्हय म्हूण. कित्याक ओगी रावलो ?

राज : तूं ह्या गांवच्या लोकांक वळखना राधा. तूं म्हजी बायल न्हय हें हांका कळत जाल्यार हेच लोक गांव भरूंक कमी न्हय. परकी दादलो - बायल एकठांय रावप, हें हांचे नेणार संस्कृतायेक पटना.

राधा : हिपोक्रेट !थोंगी. थोंगी तूं !

राज : तूं इतल्या पयस सावन हांगा आयलां तें फक्त म्हजेकडेन झगडीं करूंक ?

राधा : हांव तुजेकडेन झगडीं करिना. म्हाका तुजो राग मारता तो तुज्या ह्या भितऱ्या सभावाचो.

राज : हांव भितरो न्हय राधा. तुका खबर आसा तें. पूण म्हजीय एक जियेवपाची पद्धत आसा. म्हजीं कांय तत्त्वां आसात.

राधा : थुंवक घाल तुजीं तीं तत्वां. कोणांक सांगनासतना घर सोडून, म्हाका सोडून पळून येता. आनी तत्वाची गजाल करता ? लखनान भाभी म्हणटकच मोन्यानी ओगी रावता ?

राज : हांव ओगी रावंक नाशिल्लों जाल्यार तुका आयची रात भायर खंय तरी वेवस्ता करची पडपाची.

राधा : तातूंत कितें आसा ? फाटले दोन दीस काडले नांत हांवें हांगा थंय ?

राज : तुका कोणे आफोवंक नाशिल्लें.

राधा : तूं कितें आफयतलो म्हाका ! तुवें आफोवंचें ह्याच उत्फर्क्यान हांवें दीस घालयले. पूण म्हज्या कानार सादपी तुजे उले हे म्हज्याखातीर भासूच थल्ले. कृष्ण राधेकडेन केन्नाच येवंचो ना हें जेन्ना हे राधेक कळ्ळें तेन्ना ही राधाच कृष्णाचे सोदीक भायर सल्ली.

राज : तुजें लग्न जाल्लें न्हय राधा ?

राधा : म्हजें लग्न जावंक ना. लग्न जाल्लें तें एका गिरेस्त मनशाचे धुवेचें, एका दुसऱ्या गिरेस्त मनशाकडेन. हांव अजून आंकवार आसां.

राज : तुज्या ह्याच पिशेपणाक लागून तुवें स्वताचे हाल करून घेतले. तुका फाल्यां सकाळीं परत वचूंक जाय.

राधा : खंय ? खंय वचूंक जाय हांवें ?

राज : तुज्या घोवाच्या घरा.

राधा : लग्नाचे पयलेच राती हांवें घोवाचें घर सोडिल्लें. बापायचें तोंड पळयल्यार म्हाका दिसता वर्सभर जातलें.

राज : मागीर रावतालें खंय तूं ?

राधा : मजदूर संघाचे कचेरींत. कामगार भावानीच म्हजी रावपा - खावपाची वेवस्ता केली. तांचेच मागणेवेल्यान हांव तुका सोदूंक भायर सल्लें. फाटले स म्हयने हांव तुजो सोद घेत आसां.

राज : ताची गरज आशिल्ली ?

राधा : म्हजे गरजेची म्हाका व्हडलेंशें पडून वचूंक नाशिल्लें. पूण हांवें कामगारांक तुका सोदून हाडटा म्हणपाचें वचन दिल्लें.

राज : म्हजेर अविस्वास दाखोवपाचो, म्हजी बदनामी करपाचें अजून बाकी उल्लां आसूं येता तांचें.

राधा : तूं तांचे सुवातेर आशिल्लो जाल्यार कितें करतलो आशिल्लो ? आसूं तें आतां. तांका तुजेकडेन माफी मागपाची आसा. आपले करणेचो ते पश्चताप करतात.

राज : आतां ताचो कांयच फायदो ना. पयलिंचो राजाध्यक्ष केन्नाच सोंपलो. तुजे खातीर हांव आतां राज उल्लां आसत. म्हजो आतां हेर संवसारा कडलो संबंद तुटला. ह्या हांगच्या लोकांकडेन म्हाका संबद दवरचो पडटा तो निरूपाय म्हण. ह्या लोकांखातीर हांव आसां तो....

राधा : फक्त भैय्या म्हण... हांवे अणभव घेतला ताचो. तुजें ह्या लोकांकडेन वर्णन केलें तेन्ना म्हाका कळ्ळें की तूं तांचो भैय्या म्हण. भैय्याचो पत्तो विचारतकच आख्खो गांव मुखार सल्लो तुजो राबितो दाखोवंक. म्हजो राज खंय आसा हें विचारीत मात म्हाका पुराय तीन दीस भोंवचें पडलें. (अकस्मात रडूंक लागता.)

राज : आतां रडपासारकें कितें घडलें ?

(दारार टकटक)

ओगी राव. लखन आयला आसतलो. राव. हांव दार उकतें करतां.

(वचून दार उक्तें केल्ल्याचो आवाज.)

लखन : भैय्या, भाभीक लागोन हायें ऊन ऊन रोटयो हाडल्या. तिकाच लागोन हांव धावन येयलों.

राज : बरें केलें. आतां तोंड धाप. जेवण दवर आनी वच.

लखन : हांव जाणांच आहलों. आतां म्हाजी तुका गरज ना म्हणोन. भाभी येयल्या न्हू आता !आतां हांव कित्याक जावो ? वयता हांव.

राधा : अशें कितें म्हण्टा तूं लखन ? आरे, तूं नासतना भैय्याचें जाता रे ? यो. आमी सगळीं वांगडाच जेवया.

लखन : च्ये, हांव ना. आवोन सांगलां रोकडो यो म्हणोन.

राधा : कित्याक रे ? हांगा जेवंक जायना ?

लखन : त्या खातीर न्हू. आवो म्हुणटाली, खूप तेंपान भाभी येयल्या. पयलेच पावटी, तेंका आता तरास दिवप बरें न्हू.

राधा : कांय त्रास जायना. राव तू.

लखन : च्ये. हांव ना. फाल्यां सकाळीं येतां. भाभी, तूं बीन धुयशी आ आयदनां. तशींच दवर. फाल्यां येवन हांव धुयतां. बरें वयतां हांव.
(दार धापून गेल्ल्याचो आवाज.)

राधा : खुपूच समजुतदार आनी लाघोळो पोर....

राज : हांगचो एकान एक लोक असोच. शारांतलीं धोंगीपणां, सुवार्थीपणा हांगा नांत.

राधा : तुजीं सोडलीं जाल्यार.

राज : चल जेवया आमी. भायले थंडायेक लागून रोकडेंच थंड जातलें ना जाल्यार. पूण हें जेवण तुका आवडटलें काय खबर ना म्हाका.

राधा : कित्याक ? हें जेवण मनीस खांयनांत काय कितें ?

राज : अशे पद्धतीचें जेवण घेतल्याक आपूण मनीस म्हणपाचें याद लेगीत जायना. तांका आसता ती हेर जनावरांवरी फक्त भूख.

राधा : घरचीं पंच पक्वानां खाल्यार वर्सां जालीं. उपास काडपाचीय सवंय जाल्या आतां.
(ताटांचो आवाज.)
वा !जेवण तर झकास दिसता. तुजे वांगडा जेवतना आगळीच रूच येतली.

राज : नाटकी कवितेंत जियेवपाचें अजून सोडूंक ना दिसता तुवें ?

राधा : सोडिल्लें. परत धल्लें. लग्नाचे पयलेच रातीक असलेच जिणेंत सत्यताय दिसली. हेंच जियेवप सैमीक म्हणपाची खात्री जाली.

राज : घोवाचें घर कित्याक सोडलें ? म्हजेखातीर ?

राधा : तुजे खातीर कित्याक सोडपाचें ? तुजेर म्हजो विस्वास खंय आशिल्लो ? तो आशिल्लो जाल्यार लग्नाक हांव संमती दिवंचेंच नाशिल्लें. भरिल्ल्या

लग्न घरांतल्यान हांव भायर सर्लें तें म्हज्याच खातीर. लग्नाक पुराय शारांतले एकान एक वेपारी आयिल्ले. बॅन्ड, शेनाय वाजतालें. गोर्नाल - फोग फुट्टालो. पूण म्हज्या काळजांतले घुस्मटमार .... शेवटी ताजोय फार जालोच....

(बॅन्ड, शेनाय, फोग हांचो आवाज. लग्नाचो बोवाळ)

धनंजय : राधा, मीट माय फ्रेंडस्. हो धिरेंद्र. हाच्यो तीन फॅक्टरी आसात. ही ताची घरकान्न रूपा. उद्योगपती पिसुर्लेकार हांची एकलीच धूव.

राधा : हॅलो. व्हेरी नायस टू सी यू.

धिरेंद्र : धनंजय, तूंय म्हण कांय कमी ना आं ! तुवें म्हाका लेगीत सायड माल्ली. रूपा फक्त उद्योगपतीची चली. राधा तर करोडपती बापायची एकलीच धूव. धनंजय लकी तू. चान्स माल्लो. तेंय धन आनी हेंय धन. दोनांचेरूय एकदम हात माल्लो. काँग्रेच्युलेशन.

रूपा : पूण सगळें उश्टें धन. न्हय रे धनंजय.

राधा : शट अप. कितें म्हणपाचें आसा तुका ?

धिरेंद्र : रूपा, डियर. खंयचोय विशय खंयीय काडटा ? धनंजयाक वायट दिसतलें.

धनंजय : कमॉन धिरेंद्र. तातूंत वायट कितें धरपाचें ? फॅक्ट इज फॅक्ट. आमचे भितर कितें लिपोवपाचें ?

राधा : कसलो फॅक्ट ? कसलें उश्टें धन म्हणपाचें आसा तुमकां ?

धनंजय : राधा, टेक इट इजी. कित्याक गरजे भायर एक्सायट जाता ?

राधा : हांव एक्सायट जायना. पूण तुज्या ह्या इश्ट - इश्टिणीक कितें उलयता ताचें भान ना.

रूपा : आमकां सगळें खबर आसा. तुजें आनी कामगार फुडारी राजाध्यक्ष हांचें नातेंय आमकां खबर आसा. धनंजयान त्या राजाध्यक्षाक कित्याक आनी कसो शारांतल्यान धांवडावन घाला तेंय आमी जाणांत.

राधा : कितें उलयतात हीं ? राजाध्यक्षाक तुवें धांवडावन घालो ? कित्याक ? आतां तो आसा खंय ?

धनंजय : राधा, तूं तांचें मनार घेवं नाका. चल या आमी. धिरेंद्र, रूपा गूड नायट. राधाची मनस्थिती बरोबर ना. ताका रेस्ट जाय.

धिरेंद्र : ओ. के. धनंजय. बेस्ट ऑफ लक. इन्जॉय युवरसेल्फ.

रूपा : बरें गो राधा, रागार जावं नाका. गूड नायट.

राधा : तीं कितें उलयतालीं ? राजाध्यक्ष खंय गेला ? तुवें ताका खंय धाडला ?

धनंजय : तांचें कितें घेवन बसलां तूं ? तीं जेलस जाल्यांत तुजे सारकी सुंदर, गिरेस्त चली, बायल म्हण म्हाका फाव जाल्या म्हण ! तांका कितें तरी कुतां काडुंकूच जाय. विसर तें आतां.

राधा : म्हाका सगळें कळटा आनी सगळें समजता. म्हाका ह्यो मखलाशी नाकात. राजाध्यक्षाक तुवें खंय धाडला तितलेंच म्हाका जाय.

धनंजय : हांवें ताका खंयच धाडूंक ना. तो आपूण जावन गेला.

राधा : आनी कामगार चळवळ ?

धनंजय : ती कामगार चलयतले. असले छप्पन फुडारी येतले आनी हातार कितेंय पडटकच वतले.

राधा : धनंजय, राजाध्यक्ष तसलो न्हय.

धनंजय : तो कसलो हें हेर कामगारांक वचून विचार. युनियनाचे पयशे घेवन तो हें शार सोडून गेला. वतना तुज्याय बापाय कडल्यान पयशे घेवन गेला.

राधा : ना. तो तशें केन्नाच करचोना. कामगारांचो विस्वासघात करचोना.

धनंजय : अशें तुका दिसता. ताणें कामगारांचोय विस्वातघात केला आनी तुजोय. ताका तूं नाका आशिल्लें. तुज्या बापायचो दुडू जाय आशिल्लो. तो मेळटकच तुका तोंड लेगीत दाखयनासतना तो गेलो.

राधा : खंय गेला तो ?

धनंजय : खंयीय वचत. जंय तूं पावना अशे सुवातेर.

राधा : म्हाका खरें दिसना हें. हांव ताका सोडून काडटलें.

धनंजय : हांव वचूंक दिल्यार मू तुका ?

राधा : तूं म्हाका आडावंक शकना. हांव तुजेकडेन लग्न जालां तें फक्त म्हज्या बापायचे इत्शे खातीर. तुका हांव पुरायेन वळखतां. तुजो म्हजेर मोग केन्नाच नाशिल्लो आनी मुखारूय आसचोंना हें हांव जाणां. तुका हांव जाय तें फक्त तुजी प्रतिश्ठा वाडोवंक. तुजें लग्न जालां तें म्हजे संपत्तीकडेन. हांव चल्लें.

धनंजय : हरकत ना. पूण तुजो बापूय. ताका कुरासांवाचें आसा.

राधा : म्हाका कोणाचें कांयच पडूंक ना. तुमी सगळ्यांनी म्हजें काळीज दुखयलां. राजाध्यक्षाक बदनाम करून सोडला तुमी. ताच्या नांवाक लागिल्लो दाग म्हाका पयस करूंक जाय.

धनंजय : तुज्या नशिबांत हेंच बरयल्लें आसा ताका कोण कितें करतलो ? वच

तूं. येन दिसलें तेन्ना परत यो. हें घर तुका उकतें आसा.

राधा : ह्या घरा बगर हांव जियेवंक शकतां. कोणाच्या दारार भीक मागत बसपासारकी बायल न्हय हांव. हांव वता तें परतें येवंक वचना. कायमचें वतां.

(कायमचें वतां. कायमचें वतां. हाचें पर्तावण. संगीत सुरू. संगीत सोंपता. राज जेवताना ताका ठसको लागता)

राधा : उदक पी. ठसको लागलो तुका.

राज : तुज्या सांगण्यावेल्यान धनंजय कितें वायट मनीस दिसना. जाचे खातीर तुवें घर सोडचें !

राधा : तुका केन्ना दुसरो वायट दिसतलो ? वायट तें हांव एकटेंच.

राज : तशें न्हय. तूं घर सोडून म्हाका सोदूंक वता हें आयकून लेगीत तो तुका वचूंक दिता. परतून घरा येवंक सांगता.

राधा : नाटकां सगळीं. तूं वळखना ताका. तुजो संबंद येवंक ना ताचेकडेन. आरे ताचे आमीग ताचे बायलेक उश्टें धन म्हणटा आनी तो ओगी रावता. जो फक्त म्हज्या बापायच्या दुडवांक पळोवन म्हजेकडेन लग्न जाता ताका म्हजें पडलां कितें ? हांव त्या घरांत आसासर म्हजी संपत त्या घरांत आसा. देखूनच ताणें आपलें दार उकतें दवल्लां म्हजेखातीर.

राज : थंयच्यान तूं कामगार कार्यालयांत गेलां आसतलें. कोण मेळ्ळो तुका ?

राधा : वालावलीकार आशिल्लो. म्हाका पळोवन अजापलो.

राज : वालावलीकार... वालू... होनेस्ट आनी ब्रेवमॅन कसो आसा तो ?

राधा : स म्हयन्यापयलीं मेळिल्लो तेन्ना सामको थकलेलो. कामगारांच्या सपनांचें मडें आपुणूच खांद मारून व्हरतलो म्हणटालो. हांव घर सोडून थंय गेलें तेन्ना सामकोच चिंतातूर आशिल्लो...

(संगीत)

राधा : वालावलीकार, हांव भितर येवं ?

वालू : कोण राधा ? यो. आतां कोणाक विकतें घेवंक आयलां ? म्हाका ?

राधा : कितें उलयता तू वालू ? म्हाका वळखना ?

वालू : तुमचीं रूपांच वेगळीं की वळखपूच म्हजे ताकती भायलें.

राधा : राज खंय आसा ?

वालू : तें तुका हांवें विचारपाचें. उरफाटें तूंच म्हाका विचारता ?

राधा : म्हाका खबर ना म्हण तुजेकडेन आयलां हांव वालू.

वालू : मागीर आयक. तुज्या बापायकडल्यान धा लाख रुपया घेवन ताणें पळ काडला हांगच्यान. युनियन, कामगार हांका उबंत उडयलें ताणें. ताच्या वचपान सगळें कितें व्हाऱ्यार पडटलें अशांतली गजाल न्हय. पूण ताणें विस्वासघात केलो आमचो, हाचेंच चड दुख्ख भोगता.

राधा : वालू, मनीस विकतो वचूं येता हें हांव मानतां. योग्य मोल मेळसर तो आपल्याक विकिनासतना दवरीत हेंय हांव मानतां. पूण राज धा लाखांक स्वताक विकतलो हाचेर म्हजो विस्वास ना. हांव मानूक तयार ना.

वालू : राधा, तूं सामकें भोळें आनी सादें. तुजे सारकें चली एका करोडपती बापायगेर कशें जल्माक आयलें हाचेंच अजाप दिसता म्हाका. तूं सादें म्हणुनूच राजाध्यक्षाक वळखूंक शकलेंना.

राधा : हांव ताका वळखलां वालू. हांव ताका वळखलां देखुनूच ताज्या मोगांत पडलां. राज आपली किंमत इतली कमी केन्नाच करचोंना. म्हजेकडेन लग्न जाल्लो जाल्यार म्हजें आसा तितलेंय ताका मेळपाचें. पूण स्वताच्या फायद्याखातीर ताणें कामगारांक विकलेना. तुमचे खातीर ताणें संपत्तूच न्हय, म्हाका लेगीत सोडलें.

वालू : ताजें अशें अकस्मात ना जावपांतच सगळें समजलां आमकां. वतनां ताणें वचपाचें कारण तरी समजून घेवपाची संद आमकां दिवपाची ! हांव एक समजूंक शकतां. पूण हजारांनी कामगारांक कोण समजायतलो ? तांच्या मनांतलो दुबाव कोण पयस करतलो ? तातूंत आनी त्या धनंजयान कामगारांक फितायल्यात.

राधा : ताचो हांगा संबंद कितें ?

वालू : राज हांगा उल्लो जाल्यार तूं सर्वार्थान ताजी बायल जावप शक्यच नाशिल्ली. राज हांगा उरचो न्हय देखून धनंजय आपली वेगळी चाल खेळ्ळा. ताणें कामगारांमदलो समज चडूच बळायला.

राधा : तो हांव पयस करतलें. तुमकां जरी राजाच्या वावराचो विसर पडला तरी म्हाका पडूंक ना. म्हाका हे संघटनेंत सुवात आसतली ? हांव काम करतां ताजो मोबदलो पुरो म्हाका. ताजेर हांव पोट भरूंक शकतां. तुमचेर भार जावन रावचेंना हांव.

वालू : उलयता कितें तूं राधा ? तूं आनी आमचेर भार जातलें ? तुजे तकलेंत हे

विचार कशे आयले ? म्हजो प्रस्न तो नाशिल्लो.

राधा : तुजो प्रस्न हांव जाणां वालू. भांडवलदाराचे धुवेक मजूरवर्ग कसो आपणायतलो होच तुजो प्रस्न न्हय ? तांचो विस्वास हांव संपादन करतलें. मोन्यानी. म्हज्या वावरान.

वालू : तुजो घोव, तुजो बापूय हांचें कितें करप ? तुजो राग ते ह्या गरीब - दुबळ्या लोकांचेर काडटले. कारणाबगर तांका त्रास जातलो राधा.

राधा : हांव सगळीं नातीं, सगळीं बंधनां तोडून आयलां. वालू हांगा जर म्हाका सुवात नासत जाल्यार म्हाका दुसरेकडेन वचचें पडटलें.

वालू : राधा, तुका जाय तितलो काळ तुवें युनियनांत रावपाचें. कोणांक कितें जाप दिवपाची तें हांव पळयतां. तुजी रावपाचीय वेवस्ता पळयतां हांव.

राधा : थॅन्क्यू कॉम्रेड, थॅन्क्यू व्हेरी मच.

(संगीत. आयदणाचो आवाज.)

राज : तूं उलयत रावलें जाल्यार जेवतलें केन्ना ?

राधा : पोटभर जेवचे परस पोटभर उलोवंदी म्हाका.

राज : उलोवपाक रात पडून आसा. जेव तूं. जेवणाची रूच तुका आवडचिना. हांगचें रांदपूच तीख.

राधा : हाजेपरस पाश्ट जेवण जेवलां हांव. कांय कांय दीस तर फक्त उदकाचेरूच राविल्लें आसां.

राज : कित्याक हो वनवास ? कोणाखातीर ?

राधा : तुजेखातीर. तुज्या करण्यांनी भोगयला तुवें म्हाका हो मनस्ताप. हांवें तुजेर फक्त मोग केलो. तुजेकडेन लग्न जावपाची इत्सा उक्तायली. आयुश्याचो सांगात मागलो. तुज्या गळ्यांत पडूंक सोदिनासलें हांव. पूण तुवें तसो समज करून घेतलो.

राज : सगळ्योच गजाली तूं तुजे सोयी प्रमाण उलयता राधा. तुजो मोग म्हाका भावता. त्याखातीर तूं करूंक सोदपी त्यागय म्हाका होलमलो. पूण तुजेकडेन लग्न जाल्लों जाल्यार कितें जातलें आशिल्लें खबर आसा तुका ?

राधा : कितें जावपाचें ? संवसार बुडपाचो ? कितलो काळ तूं हेरांच्या संवसाराचे चिंतेन स्वताचो संवसार उध्वस्त करतलो ? आपले खातीर जियेवप आसता हाची जाणविकाय केन्ना जातली तुका ?

राज : ती जायना तीच बरी. रद्दी, म्हजें जिविताविशीं एक तत्वगिन्यान आसा. तुजे नदरेन तें चुकीचें आसतय बी. पूण हांव तातूंत सुखी आसां. म्हाका

म्हज्या संवसारांत सुखान रावंदी.

राधा : म्हज्या संवसाराचें कितें ? हांवें करप कितें ? हांव तुका परत व्हरतलें ह्याच हावेसान हांगा आयलां.

राज : म्हजी वाट ही सरळ आसा. परतून आदले सुवातेर ती वच्चीना. देखुनूच हावें ती सोडल्या. थंय परत व्हरपाचो अट्टाहास तूं करू नाका.

राधा : मागीर हांवूय हांगच्यान वच्चें ना. तुज्याच सांगाताक रावतलें हांव.

राज : जालें तुजें जेवन ? उठ. आयदनां थंयच दवर. फाल्यां सकाळीं लखन येवन साफ करतलो.

राधा : तुवें कितलोय विशय टाळपाचो यत्न केलो तरीय हांव मूळ विशयार येतलेंच राज.

राज : जे गजालींतल्यान कांयच निश्पन्न जावपाचें ना ती गजाल परतून परतून कित्याक झरोवप ?

राधा : तुवें म्हाका सांगनासतना पळ कित्याक काडलो हें जाणां जावन घेतले बगर हांव हालचेंना हांगच्यान. लोकांचे मत कितेंय आसूं. लोक तुजे विशीं कितेंय उलोंव. पूण हांव तुजेविशीं केन्नाच गैरसमज करून घेवंचेंना. तेच खातीर तुका सोदपाक म्हजें आयुश्य शेणयलां हांवें. पप्पा कडच्यान धा लाख घेवन तुवें पळ काडला अशें उलयतात लोक.

राज : (हांसत) रद्दी, जण एकलो दुसऱ्याचें मोल आपल्या मोलाप्रमाण, आपले कुवती प्रमाण थारायतात. तुजो म्हजेर विस्वास आसा जाल्यार ताचें कारण सोदून तुजो फायदो कितें ? तुजेखातीर ती जाप तर अर्थहीण !

राधा : तरी म्हाका जाणां जावन घेवंक जाय. ल्हान - सान गजालीनी तूं हालपी न्हय. व्हड व्हड तुफानां आडावन लेगीत तूं थीर राविल्लो हांवें पळयला तुका राज. हें असलें खंयचें वादळ, जाणें तुका तुजे मातयेंतल्यान हुमटावन उडयलो.

राज : राधा, ही ल्हानशीच कूड आसा. भायर पावस पडटा. बल्कांवांत काय न्हिदप आमच्या मदल्या एकल्याकूय शक्य नां. हेच कुडींत आमकां न्हिदचें पडटलें.

राधा : म्हजी हरकत ना. आमी दोगांय एकाच हांतुणार लेगीत न्हिदलीं तरी म्हज्यात फरक पडचोना. आरे, फाटलीं सात वर्सां तुजें डायलेक्टीस आयकत आयलां हांव. शरीर म्हळ्यार अशें, शरीर म्हळ्यार तशें... मनाचेर ताबो आसूंक जाय...

राधा : तूं लग्न जाल्ली बायल आतां....

राधा : याद करू नाका ताची. म्हजें लग्न जावंक ना. तो एक अपघात आशिल्लो. आतां त्या मनशाकडेन म्हजें कसलेंच नातें उरूंक ना.

राज : तरीयपूण एका परक्या दादल्यान एके परके बायले वांगडा एकठांय रात काडप ?

राधा : शी ! राज, तुका जाला कितें ? हांगच्या कोथ्या विचारांच्या लोका सांगाताक रावन तुजेय विचार तशेच जाल्यात ? तुजो स्वताचेर विस्वास ना काय म्हजेर ना ? आमी ह्या पयलीं दिसान दीस एकठांय काडल्यात. मागीर आतां तुका फक्त रातीचो भंय कित्याक ? जनावरां आनी मनीस हातूंत फरक आसा राज. मनशांमदलें जनावर एकवेळ जागे जायत ! पूण तूं तर मनशांतलो मनीस जागोवंक धडपडत आसा.

राज : समाज हो अज्ञानाचेर विस्वास दवरता. लखन आपलें अज्ञान घेवन हांगच्यान गेला. फाल्यां जर ह्या लोकांक कळ्ळें की तूं म्हजी बायल न्हय तर....

राधा : तर कितें जातलें ? तुका ते जो मान दितात तो ना जातलो अशेंच न्हय ? तूं म्हाका सोडून कित्याक आयलो इतलेंच सांग. फाल्यां सकाळीं हांव तुजे पसून कायमचें पयस वतां. परतून तुका तोंड लेगीत दाखोवंचें ना. मागीर तूं, तुजो समाज आनी तुजो मान - भोवमान.

राज : रद्दी, राग आयलो म्हजो ?

राधा : तुवें म्हाका तुजेर मोग करपाची संदूच खंय दिल्या ? राग करपाची मेळटा ती तरी ना करूं नाका.

राज : हांव तुमकां सगळ्यांक सोडून कित्याक आयलां ! हो अज्ञानवास हांवें कित्याक आपणायला हें जाणां जावनूच तुका जर समादान लाभतलें तर आयक. म्हाका असो निर्णय घेतले बगर दुसरो पर्याय नाशिल्लो. हांव हांगा येवंक भायर सरचे दिसाचो आदलो दीस. हांव रावराजे ॲन्ड कंपनीच्या स्ट्रायकाची नोटीस टायप करतालों....

(संगीत. टायपरायटराची टकटक. दारावेली बेल वाजता. टायपींग चालूच. बेल परतून वाजता.)

राज : वालू. पळय पळोवया भायर कोण आयला तो ! म्हाका विचारीत जाल्यार हांव ना म्हण सांग. म्हाका आयचे आज हे डिमांड आनी

नोटीस धाडूंक जाय.

वालू : तुजो हो टायपरायटर धोडावप कोणूय वळखतलो. तुजी ही टायप करपाची स्टायल सगळ्यांचे संवकळीची आसा. थोडो वेळ बंद कर तो. हांव पळयतां कोण आयला तो !

(टायपरायटर बंद जाता. परतून बेल वाजता. वालू दार काडटा ताचो आवाज.)

रावराजे : मिस्टर वालावलीकार, हांव जाणां तुमी म्हाका सांगतले कॉम्रेड ना म्हूण. पूण राजाध्यक्ष हांगा आसा हाची पुराय खातरी करूनच हांगा आयलां हांव.

वालू : कॉम्रेड आसा. पूण तो ह्या वेळार खूप कामात आसा. तुमी तुमकां केन्ना मेळप शक्य जातलें तें सांगात. हाव ताका कळयतां.

रावराजे : म्हाका आतांच ताका मेळूंक जाय. त्याचखातीर हांव स्वता जावन हांगा आयलां.

वालू : सॉरी. ताका ह्या वेळार डिस्टर्ब करप म्हाका जमचेंना. तो कामांत आसा. एक म्हत्त्वाचें काम चल्लां.

रावराजे : तें काम कसलें तें हांव जाणां मिस्टर वालावलीकार. म्हजेच कंपनीत स्ट्रायक करपाची नोटीस ते तयार करतात. शंबर टक्के कामगार त्या खातीर तयार आसात. आनी तांच्यो सगळयो मागण्यो तो पुराय करून घेतलो हाचीय म्हाका खातरी आसा. पूण हांव एका वेगळ्या कामाखातीर आयलां.

राज : (भितल्ल्यान) वालू, रावराजेंक भितर येवंदी.

(बुटांचो आवाज लागीं येता.)

बसात मिस्टर रावराजे. तुमी खंयच्याय खिणांक येतले हाची म्हाका खातरी आशिल्ली. देखुनूच हांवें वालावलीकाराक तशी ताकीद दिल्ली.

रावराजे : म्हाका इतली भिवपाची गरज कितें ?

राज : हांव तुमकां भिना मिस्टर रावराजे. आनी भिवप कित्याखातीर ?

रावराजे : सारकें. म्हाका तुमी कित्याक भितले ? एकान एक कामगार संगठीत आसतना एका कामगार फुडाऱ्यान म्हण मालकाक भियेवप ?

राज : तुमी तुमचो वेळ होगडायतात. म्हजी कित्याक याद आयली तें सांगात.

रावराजे : याद करून दिल्ले बद्दल धन्यवाद. हांव एका अत्यंत म्हत्वाच्या कामाखातीर आयलां.

राज : तें कळ्ळें म्हाका. नातर येदे व्हडले कंपनीचे मालक आपूण जावन म्हज्या सारक्यांकडे येवप म्हळ्यार अजापूच.

रावराजे : तुमचेकडेन म्हाका खाजगीत उलोवंक जाय.

राज : कॉम्रेड वालावलीकार आसलो म्हण कांयच हरकत ना. म्हजी कसलीच गजाल ताजेपासून लिपोवन दवरना हांव.

रावराजे : त्याखातीर तुमची तोखणाय करूंक फाव. पूण म्हाका उलयतना आडखळ जातली.

राज : कॉम्रेड, तुजी हरकत नासत जाल्यार.

वालू : ओ. के. कॉम्रेड....
(दार बंद केल्ल्याचो आवाज.)

राज : उलयात तुमी. कितें सांगपाचें आसा !

रावराजे : हांव हांगा स्ट्रायकाविशीं उलोवंक येवंक ना राज. हांव आयलां एके धुवेचो बापूय ह्या नात्यान.

राज : ताजो आनी म्हजो संबंद कितें ?

रावराजे : राधाकडेन तुजो कांयच संबंद ना ? राधाचो तुजेर मोग आसा हें आज सगळ्यांक खबर आसा.

राज : (हांसत) तातूंत अजाप तें कितें ? तुमचे कंपनीतलो एकान एक कामगारूय म्हजेर मोग करता.

रावराजे : राधा आनी हेर कामगार हातूंत फरक आसा.

राज : हांव जाणां. कामगार कश्ट काडुनय सुखाची रोटी खावंक शकनांत आनी राधा आनी तुमी तांच्या कश्टांचेर पंचपक्वानां खातात.

रावराजे : तुज्या ह्या आडमुठेपणाक लागुनच तूं राधाक दुखयता. राधाच्या आनी तुज्या लग्नाक म्हजो मात लेगीत विरोध ना.

राज : तुमचो वेल्यान फायदोच जातलो. एका कामगार फुडाऱ्याक विकतो घेवपाचें समादानूय मेळटलें आनी कामगारांची पिळणूक करूंकय मेळटली.

रावराजे : हांव फक्त म्हजे धुवेचें सूख पळयतां.

राज : म्हाका कामगारांचे सूख पळोवंक जाय.

रावराजे : राधाकडेन लग्न जावपाक तुजी कितें हरकत आसा ? कितें कमी आसा राधांत ?

राज : हांव हे विशीं सगळें राधाकडेन उलयलां. राधा सारकी दुसरी चली सोदून

सापडचिना. पूण ह्या निर्णयाक लागून म्हजीं पाखां मुळातसावन कापून उडयल्यांत म्हणपाचो अणभव म्हाका खिणांखिणांक जायत रावतलो. राधाचेर म्हजो मोग आसा. पूण ताची बुन्याद त्यागाचेर आदारून आसा. राधाचें सूख हातुंतूच आसा.

रावराजे : तूंय ताजेकडेन लग्न जायना जाल्यार ताका तरी लग्न जावंक मुक्त कर.

राज : हांवे ताका आडावंक ना. तें स्वतंत्र आसा.

रावराजे : राधाक वळखुनय तूं असलीं पिशेपणां कित्याक उलयता तेंच कळना म्हाका.

राज : मागीर हांवें कितें करचें अशे तुमचे म्हणणे !

रावराजे : राधाक सोडून हांगच्यान पयस वच. तें लग्न जाय म्हणसर तरी.

राज : म्हज्या भुजार कामगार संघटना आसा ताचें कितें करूं ?

रावराजे : राधा सुखी जावंक जाय जाल्यार तुका इतलो त्याग करचोच पडटलो.

राज : तेंच करपाचें ना म्हूण हांव राधापासून पयस रावलां.

रावराजे : पूण आतां तें करचेंच पडटलें.

राज : म्हाका धमकी दितात ?

रावराजे : ना. तुका समजायतां. राज म्हजें आयक. कामगारांच्यो मागण्यो ह्यो केन्नाच उण्यो जायनांत. तरी लेगीत तूं जे कितें डिमांड करता ते हांव मानून घेवंक तयार आसां.

राज : आमकां स्ट्रायकाची नोटीस तयार करपाक लावपी एका उद्योगपतींत इतले बेगीन बदल कसो जालो ?

रावराजे : फक्त म्हजे धुवेखातीर. परवां राधाक पळोवंक येवपाचे आसात. उद्योगपती धनंजय हो बरो भुरगो. राधाक सोबसारको. त्याचवेळार तुमचो स्ट्रायक जालो तर राधा परतून तुजेकडेन ओडटलें. तुजो स्ट्रायक हो अपशकून जातलो.

राज : हांवें कितें करचें अशें तुमचें म्हणणे.

रावराजे : राधाचें मन जाग्यार येसर खंय तरी पयस वच. देशांत - विदेशांत खंयीय. खर्चाचें तोंड पळोंव नाका. राधाचेर आशिल्लो तुजो मोग हांव जाणां देखून ही भीक घाल म्हाका.

राज : हांवें तुमची इत्सा मान्य केली जाल्यार तुमी कामगारांच्यो सगळ्यो मागण्यो मान्य करतले ?

रावराजे : हय. हांव उतर दितां.

राज : म्हाका फक्त उतर नाका. कामगारांचो विस्वासघात जाल्लो हांव सोसून घेवंचो ना.

रावराजे : तुमचे सगळे डिमांड मिस्टर वालावलीकार घेवन येतलो. ताचेर चर्चा जायनासतना मॅनेजमेंटाचे वतीन हांव सय करतलों. एकूच अट आसा.

राज : कसली ?

रावराजे : तुवें आपूण हांगच्यान गेला हाची म्हाका खातरी दिवंची पडटली.

राज : राधाच्या फुडाराखातीर हांव कितेंय करूंक शकतां. म्हजो दर एक निर्णय ताज्या सुखाखातीर आसतलो. तुमी निश्चित रावात.

रावराजे : आमची ही कबलात आमचे भितरूच उरूंक जाय. वालावलीकाराक लेगीत ताचो वास लागूंक फावना.

राज : तातूंत तुमची कितें हरकत आसा ?

रावराजे : कामगारांचो आपल्या फुडाऱ्याचेर कुड्डो मोग आसता. जित्या फुडाऱ्यापरस फुडाऱ्याचें मडेंच कामगारांक पेटोवन घालूंक पुरो. ओ. के. गूड लक. खर्चाखातीर हे दवर तुजे लागीं. धा लाख आसात. पुरो जातले ?

राज : आसूं दी. ताजी म्हाका गरज ना. जांचो संवसार दुडवांचेर चलता तांकाच ताजी गरज. म्हजी गरज वेगळी. गूड बाय.

(संगीत. राधाचो हुंदकेवन रडपाचो आवाज.)

राधा : तुवें म्हजेखातीर हो असलो निर्णय घेतलो ?

राज : तुजे खातीर न्हय. हांवें युनियन सोडूंक नाशिल्लो जाल्यार ताजो वायट परिणाम जावपाचो. तुजो बापूय खंयच्याय थरार वचपाचो. जो म्हजे पांय धरूंक शकता तो ते मोडुनय घालूंक शकता. तातुंतल्यान तुका मनस्ताप घडपाचे.

राधा : म्हजे काळजेन इतलो तूं भल्ला जाल्यार म्हाका एकटें व्हाऱ्यार उडोवन कसो आयलो तू ?

राज : कितलेंय सांगून शेवटी उमथ्या कळशार उदक. मनशान सदांच एक बाजू घेवंक जाय. हांव तुका आनी त्याच वांगडा कामगारांकूय न्याय दिवंक शकचोनाशिल्लों. म्हजो निर्णय म्हाका सारको दिसलो. हांवें तो घेतलो.

राधा : पूण हातूंत कोणाचें कल्याण जालें ? कामगारांचें जालें ? म्हजें जालें ? तुजें जालें ? तुवें केल्ल्यो मागण्यो वालावलीकार घेवन गेलो. बोर्ड ऑफ

डायरेक्टर्सान त्यो अवाजवी म्हण भायर माल्ल्यो. तुवें धा लाख घेवन कामगारांचो विस्वास घात केलो म्हणपाचें फां फां जालें.

राज : कामगारांचो विस्वास बसलो ताजेर ?

राधा : तूंच जर थंय ना जाल्यार तुजी बाजू मांडटलो कोण ? तूं पयशे घेवन पळून गेलो हाचेर विस्वास दवरचोच पडलो सगळ्यांक.

राज : तुजोय बसलो ?

राधा : तुजें मोल दुडवांनी करूं नज हें म्हाका खबर आशिल्ल्यान तुज्याखातीर हांव इतलें जळपेलें रे राज. तुजीं पप्पाकडेन जाल्लीं उलोवणी जरी कळिल्लीं जाल्यार तुजी बाजू घेवन ताचेकडेन लढतलें आशिल्लें. पप्पाचीं फटींगपणां उक्ताडार हाडटलें आशिल्लें. फक्त तुज्याखातीर राज, फक्त तुज्या खातीर. (रडूंक लागता) तुवें, तुवें निर्णय चुकिचो घेतलो. राज, राज आतां म्हज्यान शक्त ना. खरेंच शक्त ना.

राज : थकलां तूं राधा. आतां न्हीद तूं.

(बरोच वेळ हुंदकेवपाचो आवाज. संगीत. तें संगीत थांबता तेन्ना सकाळचें वातावरण. गोरवां, पाडकांचो, शेवण्याचो बी आवाज. गांवगिऱ्या वातावरणाचो रूपकार.)

राधा : राज वतां हांव.

राज : रद्दी, इतले सकाळी वता ? राव. लखन येतलो. तो हाडटलो कितेंय खावंक. मागीर तुका वाटेर खंय खावंक मेळटलें ?

राधा : खावपाचें आनी कित्याक ? जिणेवेली सगळी वान्साच गेल्या.

राज : तरी जियेवंक जाय. हांव जियेना ?

राधा : जियेवपाखातीर कोणतरी आपलोसो जाय आसता. तुका हांगचो हो लोक आसा. हांगचें सैम आसा. म्हजेखातीर कोण आसा.

(लखनचो ‘भैय्या भैय्या’ म्हणत धांवत आयिल्ल्याचो आवाज.)

लखन : (धापेत) भैय्या, भैय्या...

राज : कितें लखन, कितें जालें ?

लखन : भैय्या, शारांतल्यान कोण तरी येयल्या जीप घेवन. तेणी एक चीट हाडल्या.

राज : इतल्या सकाळीं शारांतले लोक ?

लखन : हय भैय्या. जीप येयली आनी आमी सगळीं जागे जालीं. दायन सांगलां तुका खंयच वचों नाका म्हणोन. तूं भाभी वांगडा वचत म्हणोन हांवच येयलों पयलूं. भाभी, तूं भैय्याक व्हरोंनाका आं खंयीय. हांव येतां रोकडोच

जिपीन बसोन.

राधा : येदो व्हडलो जाला हो लखन. पूण धांवता पळय कसो भुरग्यांवरी.

राज : हांगा सगळेच दांगांनी वाडल्यात पूण काळजां - मनां भुरग्यांचींच. हांगा सुमार पांचशेक घराबे आसात. पूण कोणाक देश म्हळ्यार कितें खबर ना. वेंचणुकेवेळार पक्षाचे लोक येतात आनी हांका आमडून व्हरतात.

राधा : गांव सामको सुंदर न्हय राज ? कोणाचो बोवाळ ना. कसलें प्रदुशण ना. शारांत स्वास घेतलो म्हळयार जीव घुसमट्टा.

राज : म्हाका दिसता ह्या गांवचीय आनी थोड्या दिसांनी तीच अवतिकाय जातली. तेच खातीर हे लोक आयल्यात आसुंये !

राधा : कितें करपाचे आसात ह्या गांवात ते ?

राज : नायलॉन प्रकल्प उबारपाचे आसात. दोन म्हयन्यापयलीं ह्या दोंगरासयत हो गांव धनंजय कंपनीन घेतला. आतां ते रोखडेच वावर सुरू करपाचे आसात.

राधा : कोण ? धनंजय कंपनी ?

राज : तूं वळखता ते कंपनीक ?

राधा : जाचेकडेन म्हजें लग्न जालां त्या धनंजयचीच ही कंपनी.

राज : म्हणजे तुका चलून वचपाक नाका आतां. जिपीन तूं आपशींच पावतलें. राधा, म्हाका एक सांग, तूं हांगा राती पावलें तो आनी हे लोक आतां, हो फक्त योगायोग काय तूं हांगा ह्या गांवची मालकीण म्हण आयलां ?

राधा : राज, तुजो तिरस्कार करपाचो प्रसंग म्हजेर हाडूं नाका. आरे पापया, तूं म्हजेर केन्ना विस्वास दवरूंक पावतलो ? तुजो विस्वास मेळोवपाखातीर हांवें कसलें दीव्य करूंक जाय तें तरी सांग !

राज : म्हजो कित्याचेरूच विस्वास उरूंक ना राधा. प्रसंगच असो घडला की तो योगायोग काय एक चाल हेंय कळूंक मार्ग ना.

राधा : तूं सोंपला. तूं सोंपला राज. तुजें वैचारीक पतन जावंक लागलां. बरें चल्लें हांव.

राज : राव राधा.

राधा : कित्याक ? आनी कितें उल्लां ?

राज : राधा, हो गांव पळय आसा असलो गांव आतां हो एकूच उल्ला. उदरगतीच्या नांवान तो अजून अधोगतीक पावलो नां. धर्तरेवेलो निश्पाप, सादो - भोळो लोक उल्ला तो हांगाच. मनीसपण जर सोदचें जालें तें हांगाच

सांपडटलें.

राधा : हें सगळें म्हाका कित्याक आयकयता तूं ? मनीस पणाचो आनी म्हजो संबंद कितें ?

राज : धतरिवेली हीच जमीन पिकाळ उल्ल्या. ही जी शेतवड दिसता न्हय, थंय आनी दोंगराचे उतरणेर हे हांगाचे लोक पिकावळ काडटात. हांगा दुडवांचेर समाज चलना. मनशाच्या उतराचेर चलता. हांगची दरेक वस्त मोलायतात ती हांगाचे पिकावळीचेर.

राधा : आसत. ताजो म्हाका फायदो कितें ?

राज : हांगा जर त्या धनंजय कंपनिचो नायलॉनचो प्रकल्प आयलो तर ही धर्तर पडींग जातली. ह्या दोंगरांतले झरे वीख पाझरायतले. हे हांगचे लोक धनी जातले ते विखाचे. हांगच्या सैमा वांगडाच मनीसपणूय ह्या नायलॉनच्या चोपक्यांत सापडटलें.

राधा : ही सगळी गजाल म्हाका सांगपाची गरज कितें ? हांवें अजून हो गांव लेगीत पुरायेन पळोवंक ना. एक मनीस नदरेक पडला तो हो लखन. मागीर हांवें कित्याक चिंता करप ताचेर ?

राज : हें सगळें बंद करूंक, हो सैम, हांगचीं मनशां वाचोवंक तूं म्हाका सांगात दिवंचेंना ?

राधा : राज, राज परत उलय हें !

राज : हय राधा. म्हज्यांतलो उजो म्हाका स्वस्त बसूंक दिना. तो जर पेटून उठना तर म्हाकाच ल्हासून गोबर करतलो. हो गांव वाचोवंक म्हाका तुजो सांगात जाय. दिशी म्हाका तो ?

राधा : राज, हांव हींच उतरां तुजेकडल्यान आयकूंक आयिल्लें. म्हज्या धावपळीचें आयज सार्थक जालें. हो गांव म्हळ्यार सर्ग. ह्याच सर्गाच्या सोदांत हांव पिशें कशें झळपेलें. हो सर्ग फुलोवंक तुजो म्हाका हात दी.

राज : रद्दी !

(सतारीची धून. ती सोंपता आनी जिपिचो आवाज पयसुल्ल्यान येवन लागी थांबता.)

लखन : भैय्या, हे लोक येयल्या. दाय आनी आबाय येयला तेंच्या वांगडा.

राज : यो आबा बस. दाय यो असो यो.

आबा : चेड्या, हे लोक कोहलीं कागदां घेवन येयल्या तें चोय मातशें....

राज : आबा, हे तेच लोक. जाणी हो गांव विकतो घेतला ते. ते हांगा नायलॉन

म्हणटात ताचो प्रकल्प उभारपाचे आसात. तुमकां तुमचो हो गांव आतां खाली करचो पडटलो.

दाय : मगेर खंयसर वचपा आमी ?

अधिकारी : तुमी भिवपाची गरज ना. तुमची सगळयांची काळजी आमी घेतले. ह्या गांवच्या कोनशाक तुमकां सुवात दितले रावपाक. थंय तुमच्याखातीर घरां आसतलीं, शाळा आसतली. हांगा आमची फॅक्टरी आसतली. तुमकां रावपाक दुसरी सुवात दिवची अशें पात्रांवान थारायलां.

आबा : आमकां सुवात दिवपी हे कोण बाबा ? आमकां ही देवान दिल्या सुवात. थुंय आमी रावता आनी पिकयताय बीन. तुमी आमकां शेतां दितले तर वसोवंक ?

अधिकारी : हांगा फॅक्टरी जाली म्हण्टकच तुमकां थंय नोकरी मेळटली.

दाय : मगेर आमच्यो बोकड्यो - मेंढरा, गायो बीन त्या फॅक्टरीन चरोवंक मेळटल्यो ?

राज : दाय, आबा तुमकां मागीर तसलें कांयच मेळचेंना. हांगा तुमकां रोवंक मेळचेंना, तुमची जनावरां चरोवंक मेळचिना.

आबा : तशें जाल्यार आमी जियेवप कशें तर ?

अधिकारी : मिस्टर, हे लोक अनाडी. हांका विकासाचें कांयच पडूंक ना. तांका ही ऑर्डर कळना. आमचें काम तांका हांगच्यान हालोवन ते सुवातेर व्हरून पुनर्वसणूक करपाचें. प्रकल्प अधिकारी ह्या नात्यान म्हाका हें काम करूंक जाय. तुमी मातशे तांका समजायात.

राज : तुमी तांका समजावंक वचूं नाकात. तांका तुमचे परस खूप कितें चड खबर आसा. ते हो गांव खालीं करपाचे नांत.

अधिकारी : तशें जाल्यार कायद्यान तांकां हांगच्यान हालोवंचें पडटलें. ह्या मूठभर लोकांक बुद्द शिकोवंक आमकां वेळ नाका.

राज : तुमची धमकी हांगा चलपाची ना. हें पळयात, तुमचेर म्हजो राग ना. तुमी तुमचें कर्तव्य करतात. तुमी तुमच्या धनंजयाक सांगात, हो गांव खंयचोय गांवकार खाली करपाचो ना. सगळो गांव एकवटान ताका विरोध करतलो.

अधिकारी : तुमी तांका चिथावन घालतात. हें बरें जांवचेंना.

राज : कितें जातलें तें पळोवन घेवंक गांवचो लोक समर्थ आसा अशें तुमी

कळयात. तांच्या सांगाताक आतां राजाध्यक्ष आसा म्हणपाचेंय सांगात.

अधिकारी : तुमी.... तुमी राजाध्यक्ष ? कॉम्रेड राजाध्यक्ष ?

राज : हय. हांव हांगा आसा सर तांका कोणूच हात लावंक शकना. आबा, दाय तुमी चलात. हांव फुडलें पळोवन घेतां.

अधिकारी : पूण ह्या वावराक तुमी कायद्यान आडखळ हाडूंक शकनांत. आमी सगळे सोपस्कार पुराय केल्यात.

राज : हांगचो मनीस अजून जितो आसा. तांचेर अजून निमणे सोपस्कार करपाची पाळी येवंक ना. फुडले फावट येतना तुमी मालकाक घेवन येयात.

आबा : चेड्या, तूं आमचो देव. तूं सांगताय तें आमी आयकताय. हो सगळो गांव तुज्या फाटल्यान आहा चेड्या.

दाय : हय म्हाज्या पुता आमी आहाय तुज्या फाटल्यान. पूण आमच्या पांया पोंदची जमीन काडूंक दिवं नाकां. इतलीं वर्सां तीच रे आमकां हांडीर धरून आहा.

राज : तुमचे धर्तर मांयक कोण हात लांवचोना. निदान हांव आसा सर !

(संगीत)

राधा : राज, हो फुलांचो मळो कितलो सोबीत दिसता न्हय.

राज : मागीर तो रोवपी कोण ? तुज्या सांगातान ही फुलांय सुंदर जायत चल्ल्यांत.

राधा : हांव हांगा येवन कितलो काळ सरलो कांयच कळ्ळेंच ना. काळ पळय कसो गेलो न्हय !

राज : तुका हांगा येवन फक्त सात - आठ म्हयनेच जाल्यात रद्दी. पूण हो काळ खूप व्हडलो दिसतलो तुका. शारांत रावपाची सवंय जाली की मागीर अशेंच जाता. हांव पयलीं हांगा आयलां तेन्ना अशेंच जातालें म्हाका.

राधा : इतले म्हयने जाले हांव हांगा आयल्यार ?

राज : तुज्या ह्या पोटावेल्यान कळना ? तुका सातवो म्हयनो चलता रद्दी. पळय, बाबू कसो हालचाल करता पोटांत.

राधा : शी. हात लाव नाका. म्हाका लज दिसता.

राज : कोणाची म्हजी ? हांव सोडून हांगा तर दुसरो कोणूच ना. खरेंच न्हय

WORLD KONKANI LIBRARY
Accn No: 001047

रद्दी, आमी रानवटी मनशां कशी जियेतात हांगा ! गांव हो पयस उल्यार. आमचें हें घर एकटेंच कडेक.

राधा : घर म्हणू नाका. बंगलो म्हण.
(हांसता).

राज : कितेंय जावं. तूं जंय आसा ताका बंगलोच म्हणूंक जाय. रद्दी हांव सांगतां तुका. तुका पयलो बाबाच जातलो.

राधा : म्हाका पयलीं बाय जाय. बाबा जायत जाल्यार तुजे सारको लिडर जातलो.

राज : मागीर तुका तो कितें जाल्लो जाय, उद्योगपती ?

राधा : पळय, आयलो राग. उद्योगपती म्हळयार तुज्या नाकाचो हो शेंडो पळय रोकडोच तांबडो जाता. शाण्या, म्हाका तुजेच सारको आनीक एक फुडारी जाय. तुजेच सारको शूर....

राज : दरेक मनशाकडल्यान फसोवन घेवपाखातीर. हेरांचो विस्वासघात करपाखातीर.

राधा : आता विसर त्यो गजाली सगळ्यो. फाटल्यो यादी काडीत जाल्यार म्हाका आवडनात आं राज ! आतां हांवें कशें दिसभर प्रसन्न रावंक जाय. राज, म्हाका एक अजापूच दिसता.

राज : आमचें जिवीत म्हळ्यारूच एक अजाप. खंय वचूंक भायर सरलीं खंय पावलीं !

राधा : शाणी, म्हाका पयलींचे तुजे ते डायलॉग याद जातात. हं ! राधा, लग्न म्हळ्यार आडखळ. लग्न जावपाखातीर हे धर्तरेर कितले तरी लोक आतुर आसात. तांचें काम लग्न जावप आनी प्रजाजनन करप. म्हाका देशाचे लोकसंख्येंत भर घालपाची ना. म्हाका स्वतंत्र रावपाचो आसा. (हांसता) आतां कसो बदल्लो तुजो हो विचार शाण्या ?

राज : हांव अजून लग्न खंय जालां तर ?

राधा : मागीर हें पोटांत आसा तें कितें ?

राज : राधा, लग्न जावपाखातीर लोक जाय पडटात, गवाय म्हणून कागदार बरयल्लो दाखलो जाय पडटा. नातर लोक असलें लग्न मानिनांत. तूं म्हजी बायल न्हय.

राधा : तशें जाल्यार आमी खरेंच लग्न जाल्यांत राज. आमकां केन्नाच ह्या गजालींची गरज भासलींना. चुकून लेगीत तो विचार तकलेंत आयलोंना. जांचो एकमेकाचेर विस्वास नासता तांकाच ह्यो गजाली पयलीं सुचतात.

राज : पूण आतां हे क्रांतीक लागून आमचें रजिस्ट्रेशन जायच. कोणाक खबर फुडें फाटीं कसली परिस्थिती आसत ती ! आमच्या फिलोसॉफिचो व्हिक्टीम तो जावंक फावना. न्हय रद्दी ?

(लखन भैय्या, भैय्या करत धांवत येता.)

राधा : राज, तो येता तो लखन न्हय ! उलो मारीत येता.

राज : हय. किर्ते तरी प्रॉब्लेम जाला आसूं येता.

लखन : भैय्या, भैय्या बेगीन यो.

राधा : लखन, किर्ते जालां ? असो खरशेता कित्याक ?

लखन : भैय्या, भैय्या ते लोक येयल्या. तेणीं वांगडा खूप ट्रक हाडल्या. वांगडा खूप पुलिसूय येयल्या. तेणीं न्हू लोकांक खोपिंतल्यान धांवडावंक सुरवात केल्या.

राज : राधा, तूं आराम कर भितर. हांव पळोवन येतां किर्ते घडलां तें. म्हाका दिसता गांव खालीं करूंक स म्हयन्याची मुजत दिल्ली ती सोंपल्या आसतली.

राधा : राज सांबाळून. तुजेवेलो राग काडटले ते. तेच तयारीन आयल्या आसतले ते.

राज : तूं कांयच भिवूं नाका. हांव पळयतां सगळें. लखन, तूं हांगाच राव भाभी वांगडा. हांव वचून येता थंय.

(ट्रकांचो, बूलडोझरांचो आवाज. लोकांचो बोवाळ.)

आबा : चेड्या, चोय रे पुता म्हाज्या, हेणी म्हाजी खोप मोडली. सोगलो इबाड केलो मुरे ह्या लोकांनी.

राज : आबा, तूं चिंता करूं नाका. तूं वच आनी सगळया लोकांक एके सुवातेर एकठांय कर. वच बेगीन.

आबा : वयतां पुता, आतां आमचो सगळो भरवंसो तुजेर बाबा.

राज : मिस्टर धनंजय, तुमी हें हांगा किर्ते आडायलां ? बंद करात हें सगळें.

धनंजय : राजाध्यक्ष, तूं वता थंय आडखळी हाडीत आसा. ही जमीन म्हजी. ह्या लोकांक ती खाली करूंक कायदेशीर नोटीस दिल्ली आसा. हांगच्यान नवे सुवातेर वचपाखातीर फाव ती मुजतय दिल्ली. आयज ती सोंपल्या. आमकां आमची जमीन ताब्यात घेवंदी.

राज : ही जमीन तूं आपल्या वांगडा घेवन येवंक ना. ती हांगच्या ह्या गरीब - धाकट्या लोकांची. बऱ्यान तूं हें काम थांबय नातर आमकां

जबरदस्तीन तें थांबोवचें पडटलें.

धनंजय : राजाध्यक्ष, पिशेपणां करूं नाका. कारखान्यांतले संघटीत कामगार वेगळे आनी हे नेणार लोक वेगळे. कामगारांचे एकवटाचेर तुका एक काळ मस्ती मारिल्ली ती हांवें जिरयली. आज ह्या लोकांची जिरोवंची पडटली. ह्या लोकांचीं सुखां, सपनां तुमी कारण नासतना रंगयतात आनी तांका त्रासांत उडयतात. आरे, तांचेकडेन झगडपाची शक्त आतां उरूंक ना. शाणो आसत जाल्यार सोड ह्यो राठावळी.

राज : कोणाचीच लढपाची शक्त उणी जावंक ना. तुमची ती विशफूल थिंकींग. अन्याया विरुद्ध पेटून उठपाची शक्त सगळ्यां भितर आसा. हांगच्या मातयेचो गुणूच तो. तोच हांगच्या लोकांमदीं आयला. हो पळय हांव पयलीं त्या बुलडोझरामुखार वतां.

(बोवाळ, धांवपळ. गोंधळ).

इन्स्पेक्टर : राजाध्यक्ष, ह्या लोकांक फाटी सरूंक सांग. खाजगी मालमत्तेत भितर सरून आडखळ हाडल्या म्हण आमकां तांचेर लाठीमार करचो पडटलो.

राज : इन्स्पेक्टर, ही खाजगी मालमत्ता केन्नाच नाशिल्ली. आसलीय जाल्यार ती ह्या लोकांची, जे हांगा कितलींशी वर्सां खोपी बांदून रावतात.

इन्स्पेक्टर : तें आमकां कांयच लागना. आमी कायद्याचे राखणदार. आमचो कागदाचेर चड भरवंसो आसा. आमकां आमचें कर्तव्य करूंदी.

राज : तशें जाल्यार, तुजो कायदो तूं पळय. आमचें कर्तव्य आमी करतात.

इन्स्पेक्टर : राजाध्यक्ष तूं ह्या नेणार लोकांक चिथायता म्हण तुकाच पयली अटक करची पडटली.

राज : तुका गट्स आसत जाल्यार करून दाखय म्हाका अटक.

इन्स्पेक्टर : तूं म्हजे गटस् पळोवंक सोदता ? खाजगी जमनीत जबरदस्तीन ट्रेसपासींग केल्लेखातीर यू आर अंडर ॲरेस्ट मी. राजाध्यक्ष. हवालदार, जे जे कोण आडखळ हाडटात तांका सगळ्यांत जिपींत घाल.

राज : इन्स्पेक्टर, तुमचें हें सगळें काम बेकायदेशीर. हाचें पानवळ तुमकां भोगचें पडटलें. तुमी जें कितें करतात ताची जाप तुमकां दिवंची पडटली.

इन्स्पेक्टर : (हांसत) कॉम्रेड राजाध्यक्ष खंय आसा हें कोणाक खबर ना. तो कामगारांक फटोवन, मालकाकडल्यान लाखानी रुपया घेवन नाच जाला हें जगजाहीर जालां राजाध्यक्ष. हांगा कितें घडलां ही गजाल

शारांत पावपाचें सोडाच, हाच्या फुडल्या गांवात पावत काय कितें हाचो दुबाव आसा. तुजी बदनामीच इतली जाल्या की तुजी चौकशी करूंक येवपाचें सोडाच तुजें नांव लेगीत तोंडार काडपाची इत्सा आयज कामगारांक जायना. आनी तूं म्हाका धमकी दिता ? (हांसो) राजाध्यक्ष, तुका आमी अशे सुवातेर दवरतले की ज्या वेळार तूं सुट्टलो तेन्ना हे तुजे लोक लेगीत तुका वळखुचे नांत. कम ऑन नाऊ गेट इन. (जिपीत घाल्ल्याचो आवाज.) धनंजय बाब, तुमी तुमचें काम चालूच दवरात. हाची काळजी हांव घेतां. गूड लक.

(जीप स्टार्ट मारून पयस गेल्ल्याची आवाज. संगीत)

राधा : लखन, लखन !

लखन : भाभी.... येयलों भाभी.... भाभी तुका बरें दिसना ?

राधा : आतां बाबू येवपाचो आसा न्हय म्हण तशेंच जाता. लखन तूं शारांत केन्ना गेला रे ?

लखन : हांव तुका तेंच सांगोंक सोदी भाभी. भैय्याक हांव सोदू काय म्हणोन.

राधा : तूं खंय म्हण सोदतलो ताका ? आयज पंदरा दीस जाले. मातूय खबर कळूंक ना.

लखन : हांव शारान वयतां भाभी. कशेय भाशेन भैय्याची खबर हाडटांच.

राधा : तूं गेला केन्ना शारांत ? शारांत वचून तूं कितें म्हण करतलो ? खंय सोदतलो ताका ? कितले दीस लागतले ?

लखन : भाभी, हांव एकदां गेलां शारान. हो दोंगर दिसता न्हू तो वलांडलो म्हण्टकूच मागीर तांबडो रस्तो लागता.

राधा : कितलो वगत लागता थंयच्यान वचूंक ?

लखन : सकाळीं भायर सल्ल्यार सांजमेरेन पावता. मागीर थंय कोणाचोय ट्रक बीन मेळटा. तेजेर बसोन गेल्यार दुसऱ्या दिसा पावता. हांव वचों भाभी ?

राधा : वता तूं ? खरेंच. हांव तुका एक चीट दितां. ताजेर पत्तो आसा तो कोणाकूय विचारून सोदून काड. चीट दिवंचे पयलीं ताका तूं वालू काय विचार. हय म्हणत जाल्यार ताचेचकडेन चीट दी. राव हांव बरयतां.

लखन : तूं बरय भाभी. हांव सक्काळीं जिळमिट्यार भायर सरतां. भाभी तुज्या वांगडा सांगाताक रावोंक हांव जने मावशेक हाडटां.

राधा : म्हजे खातीर कितलो म्हण त्रास घेतलो रे तूं म्हज्या शाण्या ? (रडूंक लागता.)

लखन : रडों नाका तूं भाभी. तूं रडली म्हण्टकच म्हाकाय रडोंक येतलें. हांव सांगतां न्हू भैय्या येतलो म्हणोन. हांव घेवन येता तेका. भाभी रडों नाका.

(तोच रडूंक लागता. संगीत सुरू.)

(राधाक लेबर पेन्स सुरू जातात. तें परवता रड्टा, आड्ता. गांवचे लोक बोवाळटात.)

आबा : भोंगो चेडवाचें. गोरवा भाशेन बोब मारता.

दाय : शारांतलीं पोरां. उस्पितलांत बी वचोंन कापून भुरगी काडटा खूंय. त्या जन्याक कितें कोवता तेंतुतलें ?

आबा : तेणें काडूंक ना रे बाळटेर ? आमच्या देंमूचेच सात काडले.

दाय : आमच्या बायलांनी म्हणोन केन्ना बोब माल्ल्या ओहली ? हे वाटेन भुरगें भायर येयलें आनी ते वाटेन वार कापून आवय शेंतान नातर चुलीकडेन कामाक. पूण हीं शारांतलीं चेडवां म्हुटल्यार.... जन्या ऽऽ तेजो जीव सांबावगो.

(राधाचें रडप, परवंप वाडटा. पयसुल्ल्यान जीप येता ताजो आवाज.)

आबा : पुलिसे शी दिसता. ते आनी कित्या येयल्या काय मरोंक ? आमकां काबार केलां तें पुरोना ? जन्या आहा मगो चेडूं बोरें ऽऽ

(राधाचें रडप वाडटा. अकस्मात ल्हान भुरग्याचो आवाज.)

दाय : जावं बाबा, सुटलें अेकदाचें. जन्या ऽ ऽ बाबा काय बाय गो !

आबा : राव रे. तुका म्हणोन सुसेगूच लागोना. तूंच तेजो बापूय जाल्ल्या भाशेन. ती जीप हिंगा येताशी दिसता. हिंगाच रे. ती ! पावली ही पोय.

(जीप येवन थांबता. राज, लखन, वालू सकयल देंवता.)

राज : राधा, रद्दी ऽ आबा, राधा कशें आसा ?

आबा : चेड्या, तूं येयलो ऽ जावं पुता. लखन तुका सोदूं वयता म्हणोन गेल्लो. तेजोय हुसको लागलेलो.

लखन : हांव येयलों न्हू ! हार्ये हाडलो न्हू भैय्याक. दाय भाभी कशी आहा ?

दाय : आरे आहा बोरी. तेका आतांच बाबा जाला. तूं वचों नाका भितर. राव मातसो. जने आपयतेलें मागीर.

राज : कितें ? राधाक बाबा जालो ? आयकलें तुवें वालू, राधाक बाबा जालो. हांव बापूय जालों वालू....

आबा : बाबा काय बाय तें खबर ना रे ऽ. आमी खूंय गेल्या भितर ? जन्यान आपोयल्या बगर आमच्यानी वचों येता ? पूण चेड्या, तुज्या हातीन ह्यो

बेडयो कित्याक रे पुता ?

राज : आबा, ह्यो बेडयो हांव पळून वच्चों न्हय देखून. ह्यो बेडयो हांवें गरीब - धाकट्यां खातीर, तांच्या पिळवणुकेआड झुंजचें न्हय देखून. ह्यो बेडयो आतां सासणाच्यो म्हज्या हातापायांक पडना जाल्यार पुरो इतलेंच मागात आबा.

(भुरग्याचो रडपाचो आवाज.)

वालू, चल आमी बाबाक आनी रद्दीक मेळून येवया. इन्सपेक्टर तुमी फक्त पांच मिण्टा रावात. हांव जाणां तुमी म्हाका खूप थोडो वेळ दिला हो.

(संगीत)

राज : राधा ऽ ऽ रद्दी हांव....

राधा : कांयच उलोंव नाका. तुका तशीच अडचण आयले बगर तूं आडखळून उरचोंना.

राज : राधा, ताणीं म्हाका हांगच्यान बद्द पोलीस कोठडेत दवल्लो. तुज्या धनंजयान तशी सगळी वेवस्ता केल्ली. पोलिसेकडेन जितलीं कलमां आसात तितलींय ताणीं लायलीं.

राधा : तुका तातूंत नविदाद थोडीच आसा ! ह्या पयलीं तुजेर जितल्यो केसी घाल्यात, त्यो सोडयता म्हणसर तुजें आयुश्य पावचेंना.

राज : तुवें लखनाक धाडून बरें केलें. हो वालू आयलो म्हूण म्हजी चौकशी तरी जाली. नातर कितें जावपाचें कोणाक खबर ! पूण राधा, आमचो बाबा खंय ? तूं ताचे विशीं कांयच सांगना ? आतां आमी आमकां विसरून ताचीच खबर करूंक जाय. खंय आसा आमचो बाबा ?

राधा : तो बाबाच म्हण तुका कशें कळ्ळें ?

राज : आगो, म्हजी क्रांती म्हजेरूच थारचिना. म्हजो शेवट जाता थंय नव्यान कितें तरी सुरू जाता. खंय आसा आमचो बाबा ?

राधा : आरे थार धर. इतली घाई कित्याक ?

राज : राधा, हांव फक्त थोड्या वेळाखातीर पॅरोलचेर सुटलां. म्हाका हांगच्यान न्यायालयीन कोठडीत व्हरतले.

राधा : म्हणजे वतलों तूं आतां ?

राज : हय राधा. वचूंकच जाय. म्हाका रिमांडाचेर दवरला. अजून कोर्टान ख्यास्त दिवपाची आसा. हो वालू आसा न्हय. भिवपाची गरज ना. राव हां हांव

LIBRARY

WORLD KONKANI CENTRE

Shakthinagar, Mangalore.

No: Acc. No:

Issued on	Borrower's No. And Signature	Returned on
		10449 20 · Dec 891

ां.

ंतर सामको

. सामको

मची पुराय

तलो आनी

भुरग्याक

सलें. होय

य तुवें तेच

ोंपलें. हो

फाटीचो

ांव ये सर

निश्चित

. तूं तुजी

प्रतीक,

क्रांतिचे

खातीर रे

सुरू जावन
राधाच्या रडपांत भरसता. संगीत सुरू.)

सोंपता

WORLD KONKANI CENTRE LIBRARY
734

Ad

WORLD KONKANI CENTRE,
SHAKTHINAGAR, MANGALORE

TITLE : एक शून्य प्रवास
(एकांकी संग्रह)

YEAR : 1999

तीरकार

अगारती

WORLD KONKANI CENTRE
LIBRARY
SHAKTHINAGAR D. K.

✤

Acc. No. ______________

1. Books lost, torn, defaced, marked or damaged in any way shall have to be replaced by the borrower.
2. Books issued can be recalled at any time, if necessary.

HELP TO KEEP THIS BOOK
FRESH & CLEAN

दिलीप बोरकार : (९ जानेर १९५६) अन्याय दिसले बराबर कोणाची भिडमुर्वत बाळगिनासतना अन्याया विरुद्ध पेट्टून उठपी, लावलुसकणाची तमा न बाळगुपी व्यक्तिमत्त्व.

विद्यार्थी, युवक, कामगार आनी हेर शोशीत - पिडीत वर्गांच्या न्याय हक्काखातीर सतत झुंजत आयिल्लो गोंयकार. आदर्श समाज निर्मणेखातीर साततत्यान स्तंभलेखन करपी. ‘आघात, ‘प्रहार’ ह्या स्तंभांतल्यान फाटीफुडें पळय नासतना हल्लो करपी. ‘बोरकारी’, ‘जिमलेट’ सदरांतल्यान उपहासात्मक बरोवप करून प्रस्थापितांचे बुरखे पिंजपी.

कोंकणी ही आपली आवयभास आनी तिची सेवा करप हें आपलें आद्य कर्तव्य हाचो साक्षात्कार जायत सावन नित्य नेमान तिचे सेवेंत दंग. गोंयचें घटक राज्य, कोंकणीक राज्यभाशेचो दर्जो आनी कोंकणीक घटनेच्या आठवे वळेरेंत सुवात ह्या स्वाभिमानाचे चळवळींत सदांच मुखार.

गोंय, गोंयकारपण आनी गोंयचो फुडार ह्या ध्यासान तन-मन-धनान वावुरपी एक ध्येयवादी.